

VERSLAG

OVER HET

bestuur & den toestand der zaken

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het Collegie van Burgemeester en Schepenen,
aan den Gemeente-Raad

in zijne zitting van 3 October 1881 voorgedragen.

TURNHOUT.

BOEKDRUKKERIJ VAN SPLICHAL-ROOSEN.

—
MDCCCLXXXI.

Mijne Heeren,

Overeenkomstig de bepalingen van het art. 70 der gemeente-wet, hebben wij de eer UEd. het volgende verslag over het bestuur en den toestand der zaken, voor het dienstjaar 1880-1881 te doen.

TITEL I

STAAT VAN BEVOLKING

De bevolking van Turnhout, op 31 December 1880, bestond volgens de alsdan gedane optelling uit 16,670 personen, te weten : 8016 mannen en 8654 vrouwen. 85 mannen en 60 vrouwen waren op dien dag tijdelijk afwezig.

Beweging van den Burgerlijken stand.

**GEBOORTEN, STERFGEVALLEN, HUWELIJKEN, ECHT-
SCHEIDINGEN,
ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN.**

De volgende staat toont ten duidelijkste aan de bewegingen van den burgerlijken stand, geboorten en sterfgevallen, gedurende de jaren 1879 en 1880.

Van de sterfgevallen der twee geslachten in 1880, telt men er :

Van 0 tot 1 dag	2
» 1 » 2 dagen	2
» 2 » 3 »	2
» 3 » 4 »	1
» 4 » 5 »	1
» 5 » 10 »	5
» 10 » 15 »	8
» 15 » 20 »	3
» 20 » 25 »	3
» 25 » 1 maand volkomen	5
» 1 » 2 » »	14
» 2 » 3 » »	17
» 3 » 6 » »	28
» 6 » 1 jaar .	35
» 1 » 2 » .	19
» 2 » 3 » .	16
» 3 » 4 » .	12
» 4 » 5 » .	3
» 5 » 6 » .	1
» 6 » 7 » .	1
» 8 » 9 » .	1
» 9 » 10 » .	2
» 12 » 13 » .	1
» 13 » 14 » .	1
» 14 » 15 » .	1
» 17 » 18 » .	1
» 20 » 21 » .	2

Mede te dragen 187

JAREN		1880		1879		Verschil in meer in min	
GEBORTEN		MANNELIJKE	397	313	84	00	WETTIGE
		VROUWELIJKE	311	281	27	0	
GEBORTEN		MANNELIJKE	10	11	00	1	ONWETTIGE
		VROUWELIJKE	2	9	00	7	
TOTAAL		630	617	3	00		
STERFGEVALLEN		MANNELIJKE	113	137	00	24	Kinderen en on- gehuwen
		VROUWELIJKE	130	176	00	56	
STERFGEVALLEN		MANNELIJKE	53	43	10	00	Gehuwden
		VROUWELIJKE	41	50	00	9	
WEDUWENAARS		29	23	6	0		
WEDUWEN		31	34	00	3		
TOTAAL		357	433	00	76		
Meerder gestorven dan geboren		00	00	00	00		
Meerder geboren dan gestorven		233	151	79	00		
DOOD GEBOREN in de geborten en sterfgevallen niet begrepen		MANNELIJKE	15	12	0		Wettige en onwettige
		VROUWELIJKE	15	3	12	00	
TOTAAL		33	15	18	00		
Getal tweelingen onder de geborten begrepen.		4	4	0	0		
<p>AANMERKINGEN</p> <p>In 1880 zijn hier ter stede 7 personen van het mannelijk en 2 van het vrouwelijk geslacht overleden, die geen deel van de bevolking maakten; terwyl er 4 van het mannelijk en 2 van het vrouwelijk geslacht die hier woonachtig waren elders zijn overleden.</p>							

		Medege dragen	187
Van 21 tot 22 jaren			3
» 22 » 23 »			2
» 23 » 24 »			2
» 25 » 30 »			11
» 30 » 35 »			10
» 35 » 40 »			8
» 40 » 45 »			8
» 45 » 50 »			8
» 50 » 55 »			13
» 55 » 60 »			16
» 60 » 65 »			19
» 65 » 70 »			28
» 70 » 75 »			19
» 75 » 80 »			31
» 80 » 85 »			17
» 85 » 90 »			5
		Totaal	387
Overleden in Januari			49
» » Februari			54
» » Maart			34
» » April			23
» » Mei			29
» » Juni			21
» » Juli			23
» » Augustus			42
» » September			35
» » October			34
» » November			17
» » December			26
		Totaal	387

Volgens opgaf zijn er gestorven in 1880 ten gevolge van :

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Pokken	2	0
Groep	1	2
Kiekhoeft	6	9
Typhuskoorts	3	1
Cholera	1	2
Kinderbedziekte		1
Longtering en chronische borstziekten	13	22
Luchtpijpontsteking, longontsteking, fleuris en acute ziekte der ademhalingswerktuigen	24	17
Darmontsteking, afgang	18	18
Verscheidene ziekten onder de bovengenoemde niet begrepen	122	120
Verdrinking	1	
Verongelukking door vuurwapens	1	
id. door val van hooge plaats	1	
id. door rijtuigen en paarden	1	
id. door nijverheidswerktuigen	1	
Totaal		195
		192

Overeenkomend totaal 387

HUWELIJKEN

Tusschen jonkmans en meisjes, met :

Jonkmans, geboren in 1816-1820 met meisjes, geboren in 1856-1860	1	
» » 1831-1835 » » 1816-1850	1	
» » 1836-1840 » » 1816-1850	1	
» » 1836-1840 » » 1856-1860	2	
» » 1841-1845 » » 1856-1860	2	
» » 1846-1850 » » 1836-1840	1	
Mede te dragen		8

		Medege dragen	8
Jonkmans, geboren in 1846-1850 met meisjes, geboren in 1846-1850			1
» » 1846-1850	» » 1850-1855		1
» » 1846-1850	» » 1856-1860		2
» » 1851-1855	» » 1846-1850		1
» » 1851-1855	» » 1851-1855		13
» » 1851-1855	» » 1856-1860		16
» » 1856-1860	» » 1851-1855		5
» » 1856-1860	» » 1856-1860		29
» » 1856-1860	» » 1860-		
	en daarna		5
» » 1860-en daarna	» » 1856-1860		3
» » 1860- id.	» » 1861-		
	en daarna		1
			<u>85</u>

Tusschen jonkmans en weduwen, met :

Jonkmans, geboren in 1831-1835 met weduwen, geboren in 1846-1850			1
» » 1841-1845	» » 1836-1840		1
» » 1841-1845	» » 1841-1845		1
» » 1846-1850	» » 1841-1845		1
» » 1851-1855	» » 1836-1840		1
» » 1856-1860	» » 1836-1840		1
» » 1856-1860	» » 1846-1850		1
			<u>7</u>

Tusschen weduenaars en meisjes, met :

Weduenaars, geb. in 1816-1820 met meisjes, geboren in 1836-1840			1
» » 1831-1835	» » 1841-1845		2
» » 1836-1840	» » 1856-1860		1
» » 1841-1845	» » 1846-1850		2
» » 1841-1845	» » 1851-1855		1
» » 1846-1850	» » 1846-1850		2
» » 1851-1855	» » 1851-1855		1
» » 1856-1860	» » 1856-1860		1

Mede te dragen. 103

Medege dragen. 103

Tusschen weduenaars en weduwen, met :

Weduenaars, geb. in 1831-1835 met weduwen, geb. in 1831-1835			1
» » 1846-1850	» » 1841-1845		1
		Totaal	<u>105</u>
In 1879			103
		Verschil in meer	<u>2</u>

GEWETTIGDE KINDEREN.

	Jongens.	Meisjes.
Van minder dan 3 maanden.	0	1
» 3 maanden tot 1 jaar	6	1
» 1 jaar	0	1
» 5 »	2	1
	<u>8</u>	<u>4</u>
	Totaal	

VERANDERING VAN WONING.

Sedert den 1ⁿ Januari tot en met den 31ⁿ December 1880, zijn er in onze stad en in haren buitenkring komen wonen :

Van andere gemeenten van het rijk	244	mannen,	289	vrouwen.
Van buiten 's lands :				
Uit Holland	27	»	13	»
Uit andere landen	4	»	1	»
	<u>275</u>	»	<u>303</u>	»

Er zijn tusschen gemeld tijdstip van hier vertrokken :

Naar andere gemeenten in het rijk	249	mannen,	241	vrouwen.
» » koninkrijken en landen :				
» Holland	14	»	19	»
» ander landen	4	»	3	»
Van ambtswege afgeschreven	2	»	3	»
	<u>269</u>	»	<u>266</u>	»
Totaal				

Gevolgentlijk zijn er uit onze stad 6 mannen en 37 vrouwen minder vertrokken dan er komen wonen zijn.

REGISTERS VAN BEVOLKING.

De voorschriften der wet van 2 Juni 1856 en van het koninklijk besluit van 31 October 1866, en die van het gemeente-reglement van 21 November 1856, worden in het houden der bevolkings-registers steeds goed nagekomen.

INBOORLINGSCHAP.

Gedurende het jaar 1880 zijn er alhier tot het verkrijgen van inboorlingschap, overeenkomstig de wet van 1 April 1879, tien verklaringen gedaan geworden.

AANMERKINGEN OMTRENT HET HOUDEN DER REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKEN STAND.

De registers van den burgerlijken stand worden steeds met nauwkeurigheid gehouden.

De heer schepen Dierckx blijft bij voortduring het ambt van gemachtigden openbaren ambtenaar van den burgerlijken stand vervullen.

Door tusschenkomst van den heer H. Ardui, beambte van den burgerlijken stand, zijn er 124 extracten of akten aan de societeit St. Joannes Franciscus Regis bezorgd, sedert 1 September 1880 tot 1 September 1881.

VERIFICATIE DER REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKEN STAND.

De nedergelegde registers over 1880 hebben geene aanleiding tot aanmerkingen van wege het Parket gegeven.

TITEL II

GEMEENTE-BESTUUR

Gemeente-Raad.

Den laatsten dinsdag van deze maand zullen de gemeente kiezers, overeenkomstig het art. 117 der samengevoegde kieswetten, tot de vernieuwing van de kleinste helft des raads, welke met 1° Januari aanstaande aftreedt, worden bijeengeroepen.

Behalve het raadslid, dat in vervanging van M. H. Dejongh, welke onze stad met den woon heeft verlaten, moet gekozen worden, eindigt het mandaat van de heeren raadsliden: P. Dierckx, P. Verrydt, J. De Somer, F. Loyens, P. Amsens, Ed. Glenisson en Jos. Keuppens, die allen kunnen herkozen worden.

Collegie van Burgemeester en Schepenen.

Hetzelve heeft geene wijziging ondergaan.

Gemeente Ontvangst.

Zonder verandering.

Personeel en inrichting der bureelen.

Het personeel der bureelen heeft sedert ons laatste verslag geene verandering ondergaan.

Kiezerslijsten.

De algemeene opgemaakte kiezerslijsten voor de jaren 1880-1881, geven bij vergelijking den volgende uitslag:

JAREN	KIEZING VOOR DE VORMING		
	van de Wetgevende Kamers.	van den Provincialen Raad.	van den Gemeente- Raad.
1882	294	543	797
1881	291	527	795
Verskil	3	16	2
	0	0	0

Op de voornoemde lijsten voor 1881 zijn er doorgeschraapt: 17 personen welke voor de herziening en sluiten van gezegde lijsten waren overleden, 16 welke de stad hadden verlaten, 15 die de vereischten cijns niet meer betaalden, een persoon die van zijn burgerrechten vervallen was en 1 persoon die door de rechtbank van koophandel in bankbreuk is verklaard.

19 Burgers zijn voor de eerste maal als kiezers voor de Wetgevende Kamers voor 1882 op de voormelde lijst gebracht. 26 Burgers zijn voor de eerste maal als kiezers voor den Provincialen Raad en 36 voor den Gemeente-Raad op denzelfden lijst gebracht.

Tot heden 16 September zijn nog geen reclamen toegekomen.

Wij laten hier volgende herhalende tabel der verschillende staten en beroepen, waartoe de personen in 1881 op de kiezerslijst voor de Wetgevende Kamers gebracht, behooren:

Landbouwers en pachters	25
Nijveraars (meesters van fabrieken of groote werkplaatsen.)	33
Beenhouwers	5
Bakkers en banketbakkers.	11
Brouwers	4
Molenaars	1
Ondernemers, metsers, schilders en schrijnwerkers.	10
Goud- en zilversmeden, juwelieren en horlogiemakers	1
Drukkers en Boekhandelaars	4
Andere nijverheden	30
Logement- en hotelhouders en restaurateurs	11
Winkeliers (kleinhandelaren)	45
Herbergiers en slijters in dranken.	24
Kooplieden, reeders en wisselagenten.	14
Bankiers, wisselaren en makelaren	2
Staatsambtenaren en bedienden	10
Provinciale en gemeente ambtenaren en bedienden.	5
Rechters en raadsleden	4
Advokaten en avoués	4
Notarissen	4
Ministers der eerdiensten	4
Bestuurders van onderwijsgestichten, professoren en onderwijzers.	2
Genees- en heelmeeesters	3
Andere personen behoorende aan den gezondheidsdienst.	0
Letterkundige dagbladschrijvers.	1
Kunstschilders, beeldhouwers en bouwkundigen	2
Officieren van het leger	0
Eigenaars, renteniers, burgerlijke en militaire gepensionneerden	11
Andere bedrijven.	21

Totaal 291

Lijst der jury.

De herziene naamlijst der personen, die in onze stad als juré kunnen worden opgeroepen, belooft voor dit jaar andermaal tot 54.

Kiezingen.

Er zijn alhier geene kiezingen voor de wetgevende Kamers, voor den provincialen Raad, noch voor den Gemeente-Raad geschied.

Beweging der zaken van het bestuur en de stadschriften.

Zonder verandering.

Gemeentegoederen.

ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN.

Zie den volgenden titel: *aankoopingen verkoopingen, en mangelingen.*

Aankoopingen, verkoopingen en mangelingen.

Er zijn geene aankoopingen, noch mangelingen sedert ons laatste verslag geschied.

Het gasfabriek is door den Raad, bij zijne beraming van 13 Mei, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 30 Juli daarna, in concessie voor 30 jaren, volgens conditiën, overgegeven aan de *Compagnie Générale du gaz pour la France et l'Etranger*, te Parijs gevestigd, voor eene som van francs 213750.».

Deze soin is reeds door genoemde *Compagnie* betaald en in de spaarkas gestort.

Het materiel zal volgens inventaris worden overgenomen. Men heeft hiervoor fr. 4500.» in de begrooting gebracht.

De gasprijs is vastgesteld, ingevolge het goedgekeurd contract, te rekenen van 1 September 1881 :

1. Voor de Stadslantaarns aan fr. 0.02 per bek en per uur.
2. Voor de gemeente-gestichten, d. w. z. voor de openbare gestichten die aan de stad toebehooren of die toegelagen van haar ontvangen, de Godshuizen daarin begrepen, evenals de gas welke door de stad tijdens verlichtingen wordt verbruikt; fr. 0.20 de M³.

3. Voor de burgers met jaarlijks verbruik :

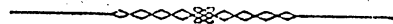
Van 1 tot 2000 M ³	fr. 0.25 de M ³ .
» 2 » 4000	» 0.24 »
» 3 » 6000	» 0.23 »
» 6 » 8000	» 0.22 »
» 8 » 10000	» 0.21 »
10000 M ³ en daarboven aan	» 0.20 »

Betwistbare zaken.

Geene.

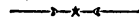
Gemeente-reglementen.

Zie ons verslag over 1873.

TITEL III.

GEMEENTE-INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1880 en waardeering der begrooting van 1882.

GEWONE EN BUITENGEWONE ONTVANGSTEN.

a. GEWONE.

Erfelijke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	6520,00	6520,00
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel enz.	68,75	150,00
<i>Gemachtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>		
Voor het onderhouden en verbeteren der buurtwegen.	5204,28	5300,00
Opbrengst van het staangeld in het vleeschhuis	513,00	550,00
Gewone additionneele centiemen op de belastingen.	4392,70	4600,00
1/4 der belastingen op de honden.	470,47	470,00
Aandeel der stad voor de afgeschafte octrooirechten volgens de wet.	64900,00	64900,00
Belastingen op de rijtuigen op veren of riemen	2850,00	2800,00
Item op de paarden en ossen.	4276,80	4200,00
Item van de belasting op het bebouwd kadastraal inkomen der bebouwde huizen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen.	23075,90	24000,00
Mede te dragen		113490,00

Medege dragen 113490,00

Andere ontvangsten.

Opbrengst der ruiming van de stadspisseinen en gemakken	72,00	72,00
Opbrengst der akten van den burgerlijken stand	153,04	150,00

b. BUITENGEWONE.

Goed slot der vorige rekening	66118,85	00000,00
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	00,00	19037,51
Toelage van de provincie voor de stadsteekenschool	600,00	600,00
Toelage van den Staat voor de stadsteekenschool		
Id. id. id.		400,00
Id. id. jaar 1880 nog niet ontvangen		400,00
Id. id. voor de verbinding der Beggijnestraat naar de oude kom der vaart en gezondheidswerken aan de meir	0000,00	0000,00
Id. voor de muziekschool van de Provincie en Staat.	500,00	1200,00
Id. voor het jaar 1880 nog niet ontvangen	000,00	700,00
Id. voor het lager onderwijs	5945,40	7060,00
Id. Provincie voor de vergrooting van de pastorij te Sevedonck 1/6 op den aanbestedingsprijs	827,62	000,00
2 ^o uitgaaf der leening van 180000 fr. aan 4% toegestaan bij koninklijk besluit van 7 Mei 1880, eerste uitgaaf.		20000,00
Verschillende ontvangsten, interesten der spaarkas begrepen	2061,56	2000,00
Buitentengewone opcentiemen	27478,99	28700,00
Mede te dragen		193809,51

	Medege dragen	193809,51	
Militaire logementen, transporten, enz.	00,00	1000,00	
Teruggave van de verschotten gedaan voor de kuisching der rivieren <i>ex officio</i> , ten laste der boordeigenaars	00,00	100,00	
Ontvangsten van de overgave van het gazfabriek Id. van den inventaris		213750,00	4500,00
Opbrengrst van reeds verleende en nog te verleenconcessiën voor begraafplaats op het gemeente-kerkhof	00,00	400,00	
Opbrengrst van het gazfabriek	22864,31	000,00	
		<hr/>	<hr/>
Totaal	238893,67	413559,51	

GEWONE EN BUITENGEWONE UITGAVEN.

1.	Kapittel. Huishoudelijk plaatselijk bestuur.	15740,39	17805,00
2.	» Publieke veiligheid en gezondheidsgesteltenis, enz.	28927,33	24210,00
3.	» Gemeente-werken	9840,64	9848,64
4.	» Handel en scheepvaart.	00,00	00,00
5.	» Caserneering, logementen en militaire transporten	22,50	1000,00
6.	» Publieke weldadigheid	57765,73	59335,00
7.	» Eeredienst.	900,00	1300,00
8.	» Openbaar onderwijs	15891,23	18280,00
9.	» Schoone kunsten.	5911,14	7000,00
10.	» Gevestigde schuld.	20295,09	7320,09
11.	» Regelingen.	583,70	700,
12.	» Herhalingen	2342,03	505,00
13.	» Buitengewone uitgaven	835,31	252240,00
14.	» Verschillende uitgaven	5800,90	6946,00
15.	» Nieuwe werken en bijzondere uitgaven.	9345,43	5009,43
		<hr/>	<hr/>
Totaal	174201,42	413191,09	

Uitkomst van de begrooting van 1882.

Ontvangsten	fr.	413559,51
Uitgaven	fr.	413191,09
		<hr/>
Overschot	fr.	0368,42

Schulden.

Er zijn geene oude schulden afgelegd geworden.

Leeningen.

Van de stadsleening van 1880 is er sedert ons laatste verslag eene aflegging geschied van fr. 4100. » Van de leening van 1873 zal er fr. 1800. » voor nieuwjaar aanstaande bij uitleting worden afgelegd.

Deze leening zal geheel kunnen worden afgelegd, als de Gemeente-Raad zulks geraadzaam zal vinden.

Financiële gesteltenis.

De rekening over het dienstjaar 1880 heeft eenen voldoende uitslag opgeleverd. Verschillende opbrengsten, bijzonder die van het gazgesticht in 1880, zijn de vooruitzichten der begrooting te boven gegaan.

Met de koopsom van het gazgesticht en van den mobilairen inventaris voortsgekomen, en met eene tweede uitgave te doen op de leening 4 % van verledene jaar, zal het mogelijk zijn de geheele leening 4 1/2 % van 1873 op 15 December aanstaande af te leggen.

Ongelukkiglijk klimmen van jaar tot jaar de sommen benodigd voor kapitel VI, openbare liefdadigheid. Onder andere is er eene vermeerdering van ongeveer 3000 fran-

ken, op de bijdrage der stad voor het gemeenzaam Provinciaal fonds door de wet over de onderstandwoning gevormd geweest. Gemeld kapittel VI zal nu omtrent fr. 60000.» bedragen, tegen fr. 31610.» cijfer der stedelijke rekening van 1874.

Comptabiliteit.

BEGROOTING VAN 1881.

De stedelijke begrooting van het loopende dienstjaar 1881, is door de Bestendige Députatie van den Provincialen Raad in zijne zitting van 4 februari ll. vastgesteld, te weten:

De ontvangsten op	fr. 329,032,38
De uitgaven op	» 327,607,94
En het overschot op	fr. 1,424,44

Rekening.

De rekening door den gemeente-ontvanger over het dienstjaar 1880 ingezonden, en door den gemeente-raad voorloopig vastgesteld, toont aan:

Dat de ontvangsten van allerlei aard bedragen	fr. 238,893,67
Dat de gewone en buitengewone uitgaven belopen op	» 174,201,42
En het goed slot	» 64,692,25
Waarvan in de begrooting van 1881 reeds is gebracht. »	47,079,18
Blijft beschikbaar. »	17,613,07

Pensioenkas der toegevoegden.

De specificatie hiervan, dd. 22 Januari ll. bewijst, dat het beschikbaar kapitaal bedroeg fr. 9,172,42, dat de ontvangsten over 1880 op fr. 1869,36, en de uitgaven tot

fr. 1235,59 beliepen, en eindelijk dat er een overschot bestond van fr. 633.77.

Sedert is er een nominaal kapitaal van fr. 600.00 gevende 3 % met fr. 509.25 aangekocht en op 's lands grootboek ingeschreven.

TITEL IV

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van weldadigheid.

In het bestuur van het Bureel van Weldadigheid is geene verandering geschied. En het aftredend lid met 1° Januari ll., de heer Auguste Nuyens, is door den Raad herkozen.

Roerende en onroerende goederen.

Deze hebben eene kleine verandering ondergaan door het verkoopen van ongeveer vier aren grond van eenen beemd aan den heer Ferdinand Van Bael, rentenier alhier voor fr. 200,88.

Giften en legaten.

Ons armbestuur is sedert den 1ⁿ September 1880 tot den 1ⁿ September 1881 met eene gifte van fr. 500.» door vrouwe Anna Catharina Van Hal, weduwe van den heer Josephus L. Van Hal, particuliere alhier

ter stede, begunstigd geworden voor concessie van eene begraafplaats op het Gemeente Kerkhof, voor wijlen haren overleden echtgenoot, van haar, hare kinderen en nakomelingen.

Aankoppingen, verkooping en mangelingen.

Zie hiervoren onder den titel: *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

ARMBESTUUR.

Er zijn aan het Bureel van weldadigheid afgelegd geworden:

- 1. Eene kapitale som van fr. 460-» door Jacobus Cos-Van Gorp, landbouwer te Oosthoven, onder Oud-Turnhout;
- 2. Id id id van fr. 60-» door den heer De Proost-Lauwers, bierbrouwer te Oud-Turnhout;
- 3. Id id id van fr. 272,10 door de kinderen Wouters, landbouwers te Thielen;
- 4. Eene obligatie van de stadsleening van 1873 n. 240 van fr. 500-»
- 5. Eene obligatie van de stadsleening van 1880 n. 189 van fr. 1000-»

Met deze afgelegde sommen en andere beschikbare gelden heeft men aangekocht:

- 1. Een nominaal kapitaal in Belgische obligatiën 3% van fr. 1400-», ingeschreven op 's lands grootboek onder n. 7918;
- 2. Idem idem van fr. 1200-» idem onder n. 8110;
- 3. Idem idem van fr. 600-» idem onder n. 8114.

Het armbestuur heeft ook de obligatiën van de leening van 1861 en 1865 ten bedrage van 24500 à 4 1/2% in obligatiën van de leening van 1880 4% geconverteerd alsmede nog voor fr. 1100 obligatiën van dezelfde leening genomen, dus te zamen voor fr. 25600.

Comptabiliteit.

De vastgestelde rekening van den ontvanger over het dienstjaar 1880 geeft op:

Dat de ontvangsten van allen aard bedragen	fr. 63,115,42
Dat de gewone en buitengewone uitgaven beloopten	» 57,238,70
En dat het good slot bedraagt	» 5,876,72

De vastgestelde begrooting van het loopende dienstjaar 1881, hierin begrepen eenen onderstand van de stad van fr. 38300-» bedraagt in:

Ontvangsten	fr. 62,452,32
Uitgaven	fr. 62,404,69
Overschot »	47,63

In den hierboven gemelden onderstand is niet begrepen eene som van fr. 5704,65 voor het gemeenzaam fonds in de stedelijke begrooting van 1881 gebracht geweest.

Statistieke opgave van behoefteigheid.

Voor het vormen van het gemeenzaam fonds, ingevolge het art. 10 der wet van 14 Maart 1876 op de onderstandswoonst, is er in de stads begrooting gebracht ingevolge beslissing van de Bestendige Deputatie, eene som van fr. 8335,00 of 50 centiemen per inwoner, dus 15 centiemen meerder dan voor 1881.

Door den langdurigen vorst die zich in 1880-1881 heeft herhaald, is de armoede onder de bevolking der werkende klas vermeerderd, bijzonder onder die van de fabrieken, welke in het algemeen geene spaarzaamheid kennen en niet voor de toekomst zorgen. De huishoudens van weduwen blijven vermeerderen en den last van het Armbestuur bezwaren.

Onderstands uitdeelingen.

De uitdeelingen, door ons Armbestuur zelf gedaan, tot onderstand van personen, welke hier hunne woonplaats hebben, belooft, volgens de rekening van 1880, te weten:

In geld	fr. 8000,00
In brood	» 12396,41
In kleederen, lijnwaad en beddengoed	» 1499,48
Voor geneesmiddelen	» 1477,00
Jaarwedde van de genees-, heel- en vroedmeesters	» 2000,00
Voor mondkosten enz. der bestedingen	» 10875,91
Id. in St. Petrus Godshuis geplaatst, eerste kleeding begrepen voor armen in vreemde gemeenten te helpen in 1880 en in vroeger jaren.	» 5636,76
Voor id. id. id. elders geplaatst	» 4971,56
Voor huishuren	» 2196,75
Voor onderstand, aan vreemdelingen verschoten.	» 2476,67
Het Armbestuur heeft nog betaald voor een gedeelte kostgeld van bestedingen in St. Petrus Godshuis en voor huishuren voor het 4 ^e kwartaal 1879.	» 1887,51
Samen »	53417,75

Betwistbare zaken.

Geene.

Godshuizen.

BESTUUR.

Wij hebben van geene verandering in het bestuur gewag te maken.

Roerende en onroerende goederen.

Men heeft verschillende boomen op de eigendommen van het Gasthuis verkocht, waarvan den opbrengst is geweest fr. 2639,70. De Provincie heeft ook voor de vergroo-ting der Gendarmerie zeven aren 19 centiaren grond van de voormalige Turnhoutsche warande van hetzelfde ge-
sticht aangekocht, waarvoor zij heeft betaald fr. 2157.

Giften en legaten.

Ons burgerlijk Gasthuis is met eene gifte begunstigd geworden van fr. 250.» door vrouwe Constantina Anna Catharina Van Hal, weduwe van den heer Joseph L. M. Van Hal voor concessie van begraafplaats op het gemeentekerkhof voor wijlen haren overleden echtgenoot, van haar, hare kinderen en nakomelingen.

St. Petrus Godshuis heeft voor hetzelfde einde, de zelfde gifte van fr. 250.» van voornoemde vrouwe Van Hal verkregen.

Aankopen, verkoopen en mangelingen.

Zie hiervoren onder den titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

De gedane afleggingen zijn, aan het Gasthuis:

Eene obligatie van stadsleening van 1865 n. 24 van fr. 500.

De Godshuizen « het Gasthuis en St. Petrus Godshuis » zijn verplicht geweest, om eene afrekening met Oud-Turnhout te maken, verschillende Belgische obligaties die op 's lands grootboek waren ingeschreven onder de nos 117,6960,4% 6475,3 % voor eene som van fr. 98,100 te verkoopen. Deze som is aan het bestuur van voormelde gemeente Oud-Turnhout overgeteld, bij het passeren van den akt van deeling op 6 April 1881.

Aan St. Petrus Godshuis:

1. Eene uitgelote obligatie (annuité Belge) n° 15768 groot fr. 1000-»
2. Eene dito van de stad N° 96 van de leening van 1873 van fr. 100-»
3. Eene dito van de stad n° 23 van de leening van 1865 van fr. 500-»

De aangelgde kapitalen sedert ons laatste verslag bestaan namelijk voor:

1. Het Gasthuis uit een nominaal kapitaal in Belgische obligaties 2 1/2 % van fr. 3100-», ingeschreven op 's lands grootboek onder n° 7674.
2. Id. id. id. van fr. 3200-», onder n° 8119.
3. Id van eene obligatie van de stad Turnhout (leening van 1880) n° 24 van 500 fr. aan 4 %.
4. St. Petrus Godshuis, uit een nominaal kapitaal in

Belgische obligaties 2 1/2 % van fr. 1507-», ingeschreven op 's lands grootboek onder n° 7674.

2. Idem. id. van fr. 400-», onder n° 8119.

3. Uit eene obligatie van fr. 500-» van de stadsleening van 1880.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt bij volharding op een goeden voet gehouden.

De vastgestelde begrotingen voor het loopende dienstjaar 1881, bedragen, te weten:

	Ontvangsten	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	fr. 25495,12	fr. 25460,00	fr. 35,12
Beggijnhof	» 17463,65	» 17389,86	» 73,79
St. Pieters Godshuis	» 36672,92	» 34313,56	» 2359,36
Algemeen totaal	fr. 79631,69	fr. 77163,42	fr. 2468,27
Die voor 1880 bedroegen	» 77891,72	» 75736,17	» 2155,55
Verschil in { Meer	fr. 1739,97	fr. 1427,25	fr. 312,72
{ Min	» 00,00	» 00,00	» 00,00

Voor de herplaatsing van kapitalen heeft men in de begrotingen voor 1881 gebracht, te weten:

Voor St. Elisabeth's Gasthuis	fr. 900,00
Voor het Beggijnhof	» 1300,00
Voor St. Pieters Godshuis.	» 1000,00
Te zamen	» 3200,00

De goedgekeurde rekeningen over het dienstjaar 1880 bedragen te weten:

	Ontvangsten	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	fr. 26854,10	fr. 25282,64	fr. 1571,46
Beggijnhof	» 16125,80	» 15441,70	» 684,10
St. Pieters Godshuis	» 34286,51	» 27293,20	» 6993,31
Algemeen totaal	» 77266,41	» 68017,54	» 9248,87

Betwistbare zaken.

Geene.

Fondatie en Infirmierij op het Beggijnhof.

Er is in de huishoudelijke bestiering of het getal der te onderhouden beggijnen geene verandering geschied.

Opgaaf der verzorgde zieken in het Gasthuis.

Van 1 September 1880 tot 1 September 11. zijn er in genoemd gesticht opgenomen 273 personen, te weten :

Van deze 273 waren er ten laste van Turnhout	212
Van andere gemeenten	49
Van den Staat	5
Voor hunne penningen	23
Van Oud-Turnhout	22
Van Turnhout en Oud-Turnhout	0
Totaal	281

De huishoudelijke en geestelijke bestiering van ons gasthuis heeft geene veranderingen ondergaan. Er zijn thans nog 16 nonnen en 2 novicen.

Sedert ons laatste verslag heeft ons Gasthuis nogmaals eene zijner Zusters verloren :

Zuster Anna geboren te Aerschot, in de wereld Anna Maria Mertens, is overleden den 6^e October 1880 in den ouderdom van 70 jaren.

St. Pieters Godshuis.

Dit liefdadig gesticht, sedert 1856 tot stand gebracht, wordt nog steeds door eenen geestelijken directeur en 8

religieuzen van het orde van St. Elisabeth en Franciscus bestuurd, en bevat nu 34 meisjes waaronder 26 kantwerksters, 10 jongens, 18 oude vrouwen en 43 oude mannen.

De eerw. heer Wouters, die als onderpastoor te Laeken is geplaatst, is door Mr Raeymakers, vroeger Onderpastoor te Laeken, als Directeur vervangen.

Onder de 14 jongens-weezen zijn er : 6 wevers, 1 broodbakker en 6 spoelders.

De rekening van 1880 bestatigt nogmaals eene vermindering van fr. 755.02 in de winsten van het gesticht.

Gedurende het jaar 1880 heeft men ontvangen voor de winsten te weten :

Van de oude mannen en vrouwen	fr. 1161.13
Van de jongensweezen	fr. 00.00
Van de meisjes	fr. 2470.47
Totaal	fr. 3631.60

Zinneloozen.

Het getal zinneloozen tot onze stad behoorende, is in 1880 met 3 vermeerderd, en beloopt nu tot 22.

Ons Armbestuur heeft in S ^t Julianus gasthuis te Brugge en S ^t Josephs gesticht te Erps-Querbs te onderhouden	49
Door hunne familie worden onderhouden	3
Overeenkomend totaal	22

Voor de onderhoudskosten van zinneloozen, afgetrokken de 3/4 ten laste van het gemeenzaam fonds, is er betaald fr. 1410.60.

Blinden en doofstommen.

Er zijn nog altoos 5 doofstommen en 1 blinden in het koninklijk Instituut te Brugge waarvoor betaald is fr. 879.69.

Bedelaars-werkhuis.

De onderhoudskosten der bedelaars blijven steeds voor de redenen in onze vorige verslagen meermaals herhaald, vermeerderen. Men heeft er gemiddeld 23 te onderhouden.

In 1880 heeft men hiervoor, afgetrokken de 3/4 voor die welke ten laste van het gemeenzaam fonds vallen, betaald te Brugge, Hoogstraeten en Reckheim, de som van fr. 2400.00, en er blijft nog te betalen, uithoofde van te weinig crediet fr. 55.48.

Aan de hervormingschool te Ruysselede is er betaald in 1880, 98 franken 80 centimen.

TITEL V

EEREDIENST.

Geestelijkheid, kloosters, geestelijke corporatiën enz.

Over de geestelijkheid onzer stad hebben wij alleenlijk aan te stippen: de verplaatsing van den heer Wouters, onderpastoor op het Beggijnhof, te Laeken in dezelfde hoedanigheid.

Mr Raeymaekers, vroeger onderpastoor te Laeken, is in zijne vervanging op het Beggijnhof benoemd.

Kerkfabrieken.

De benoemingen en de kiezingen voor de Kerkfabrieken en de bureelen der Kerkmeesters, blijven jaarlijks in de maand April, overeenkomstig het dekreet van 30 December 1809, geschieden.

De fabriek en het bureel der Kerkmeesters van St. Pieterskerk hebben de volgende veranderingen ondergaan:

De overledene heer Joseph Van Hal, kerkmeester, is door zijn zoon Victor vervangen; tengevolge van het afsterven van Mr W. F. J. Van Genechten, cere-voorzitter der rechtbank alhier, voorzitter van het bureel der kerkmeesters, is het openstaande voorzitterschap aan den eerw. heer C. A. de Fierlant opgedragen, en de heer Jos. Van Ravestyn-Dierckx als kerkmeester genoemd; door het overlijden van den heer Egidius Hendrickx, kerkmeester en secretaris van het bureel, heeft zijn zoon Joseph hem als kerkmeester vervangen en als secretaris Mr Joseph Van Ravestyn-Dierckx.

De heer Frederik Van Pelt, lid van de fabriek, is tresorier genoemd geworden, in vervanging van den voornoemden heer C. A. de Fierlant, ontslaggever.

De rekeningen over 1881, door onzen gemeente-raad gunstig geadviseerd geven de volgende uitkomst:

a. St PEETERS-KERK.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 21560.47
Uitgaven van allen aard	» 20380.75
	<hr/>
Overschot »	1179.72

b. DE KERK VAN O.-L.-VROUW TE SEVENDONCK.

Ontvangsten	fr. 660.24
Uitgaven	» 641.71
	<hr/>
Overschot »	18.53

De gunstig geadviseerde begrotingen door den gemeenteraad voor 1882 bedragen :

a. VOOR St PIETERS-KERK.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 21416.86
Uitgaven van allen aard	» 21412.73
	<hr/>
Overschot »	4.13

b. VOOR DE KERK VAN O.-L.-V. TE SEVENDONCK.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 637.58
Uitgaven van allen aard	» 614.99
	<hr/>
Overschot »	22.59

Nieuwe werken.

Er zijn dit jaar in de kerk geene nieuwe werken uitgevoerd.

Nogtans zijn er over eenige dagen in St. Anna's koor onzer parochiale kerk twee nieuwe glasramen geplaatst, verveerdigd door den heer Lévêque, glasschilder te Beauvais (Oise, Frankrijk).

De familie van wijlen den diepbetreurden heer W. F. J. Van Genechten, in leven eere-voorzitter der rechtbank, voorzitter van het genootschap van den H. Vincentius en van het bureel der kerkmeesters, heeft dezelve doen ma-

ken te zijner nagedachtenis en van diegene van zijnen broeder, den eerw. heer J. A. J. Van Genechten, in leven pastoor van Finisterre te Brussel en van hunne ouders.

De eerste glasraam verbeeldt rechts den H. Franciscus van Assisen, en links den H. Walterus, martelaar.

De andere raam stelt voor rechts den H. Joannes, Apostel en Evangelist, en links den H. Vincentius à Paulo.

De uitvoering der beide kunstgewrochten is waarlijk uitmuntend en prachtig. De juistheid en de sierlijkheid der teekeningen, de architecturale ordening en de levendigheid der kleuren wekken de verwondering op van de talrijke bezichtigers, en strekken dus den heer Lévêque tot volkomen eer en lof.

Wij zien met geluk het getal geschilderde glasramen in onze hoofdkerk van jaar tot jaar vermeerderen.

Roerende en onroerende goederen.

Zonder verandering.

Giften en legaten.

De kerkfabriek is sedert een jaar met geene giften of legaten begunstigd geworden.

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen,

Aan de fabriek van St. Pieters kerk zijn afgelegd geworden, door de weduwe Gils-Koninckx, landbouwster te Raevens, twee renten: de eene van fr. 1088.44 en de andere van 1000 franken.

Met de afgelegde penningen zijn Belgische obligatiën 3 0/0 aangekocht.

TITEL VI OPENBAAR ONDERWIJS

Collegie van humaniteiten.

Ons altijd bloeiend St. Joseph's Collegie telde dit jaar 411 studenten, te weten 239 *internen* 118 *externen* en 54 apostolieken. Bij gebrek aan plaats zijn er vele leerlingen moeten geweigerd worden.

Vele veranderingen hebben dit jaar plaats gehad in het onderwijzend personeel. Onder andere hebben de E. P. Bogaerts, die lang het ambt van prefekt alhier bekleed heeft, P. Paques, de kundige schrijver van het Werkske « Catalogue des plantes plus ou moins rares des environs de Turnhout » en P. Opsomer, de verdienstelijke Professor van de Rhetorica, onze stad verlaten en zijn door anderè Paters vervangen.

Op het einde van het schooljaar is er een nieuw schoollokaal ingericht om de steeds in grooter getal toevloeiende studenten te kunnen herbergen. Men wil ook weten dat er in den loop van het jaar eene zaal voor prijsuitdeeling en wetenschappelijke vergaderingen in den hof van het Collegie zal gebouwd worden.

Middelbare school.

Het besturend bureel, en den administratieven dienst der Gouvernementsmiddelbare school alhier ter stede, heeft geene verandering ondergaan.

Gedurende het schooljaar 1880-1881 telde de school ongeveer 160 leerlingen, waarvan 46 de *Cursussen* van het

middelbaar onderwijs en 114 de voorbereidende afdeling bijwoonden.

De volgende veranderingen hebben gedurende dit tijdstip onder het onderwijzend personeel plaats gehad :

De heer G. Senden, regent, is bij koninklijk besluit van 11 December 1880, voorloopig regent te Borgworm genoemd, en alhier vervangen door den heer Vanmeer.

De heer F. Cremers, onderwijzer, door Ministerieel besluit van 18 Januari 11. in beschikbaarheid gesteld, werd de volgende maand toegelaten zijne rechten op pensioen te doen gelden.

Op 28 Februari werd hij als onderwijzer. voorloopig vervangen door den heer A. Thibau, en als professor der teekenkunde, insgelijks voorloopig, door de heeren Vanmeer en Hof.

Mr Wouters, welke de lessen van godsdienst gaf, te Laeken onderpastoor genoemd zijnde, is bij koninklijk besluit van 1 september 11. vervangen door den heer Raeymaekers, geestelijke directeur van St' Pieters Godshuis alhier.

In den algemeenen prijskamp tusschen de Staatsmiddelbare scholen, heeft Aloys Vanderveken, leerling der Staatsmiddelbare school dezer stad, den 3de prijs bekomen voor de vlaamsche taal met 70 op 100 punten.

De leerling Edmond Stroobant, bekwan de eerste lofelijke melding met 63 op 100 punten.

Gemeente lagere scholen.

In de jongensschool ontvingen er op 29 Juli 11. volgens opgave 47 jongens het onderwijs.

Op zelve datum ontvingen er 81 meisjes het onderwijs in stads meisjesschool.

In de school te Sevendonck waren er 2 jongens en 1 meisje aanwezig.

De hulponderwijzer den heer E. F. Bertels, heeft bij koninklijk besluit van 8 April II. een pensioen van 807 franken bekomen. De jongensschool heeft sedert voormelden datum geen hulponderwijzers meer.

In de meisjesschool is Mej. V. Warnots door den heer hoofd-Inspecteurs tijdelijke hulponderwijzeres van ambtswege aangesteld in vervanging van Jufvrouw Boeykens.

De vrije katholieke scholen werden in onze stad op 1 Augusti bijgewoond, te weten :

1° De jongensschool door 593 leerlingen.

Vijf onderwijzers werden in de school gebezigd.

2° In de meisjesschool ontvangen er 454 het onderwijs.

Vier onderwijzeressen zijn met hetzelfde gelast.

3° De school te Sevendonck telt 40 jongens en 20 meisjes.

Bijzondere lagere scholen, scholen voor bejaarde personen en zondagscholen.

Volgens de ingewonnen inlichtingen beloopt de bevolking der private lagere scholen :

Luyts	54 Jongens en 6 Meisjes
Nonnen van het II. Graf	597 »

waaronder 287 tegen betaling; 65 leeren tevens het kantenwerken, 115 fabriekwerksters wonen de school van 1 tot 2 ure namiddag bij; dezelve leeren ook lezen, schrijven, rekenen, naaien en breien, en 80 meisjes ontvangen aldaar uitsluitelijk het kosteloos onderwijs.

De zondagscholen worden bijgewoond door 440 jongens en 450 meisjes.

Bewaarscholen.

De bewaarschool voor kleine kinderen, onder de bestiering van eenige dames onzer stad, waarvan het getal nog steeds tot boven de 300 beloopt, blijft voortdurend allen lof verdienen. Vier geestelijke meesteressen blijven ook de kleine kinderen in de christelijke leering onderwijzen en twee wereldlijke dienstmeiden geven hun de noodige verzorging. Onze behoeftige volksklas weet er bij voortduring het groot nut van te beseffen.

Scholen van nijverheid, kunsten, ambachten en normaalscholen.

Deze bestaan ter stede niet.

Onderwijzend personeel, jaarwedden der onderwijzers, enz.

Voor wat het personeel der gemeente lagere scholen betreft, zie men hier voren bladzijden 37, 38.

Volgens de stedelijke begrooting is er voor het loopende dienstjaar 1881 door den raad toegestaan :

1. Voor de school van middelbaar onderwijs, onderstand fr. 4050,00
 2. Voor de stads kosteloze school voor jongens en meisjes, en voor de school van Sevendonck » 14230,00
- Deze laatste som is door de bestendige deputatie van den provincialen raad voorloopig op fr. 16300-» gebracht. »

18280,00

De bewaarschool heeft sedert 1880 van den onderstand der stad afgezien.

Onderstand voor het lager onderwijs.

De som van fr. 5941.40 is in de gemeente-rekening voor het dienstjaar 1880 als ontvangen gebracht.

Bijzondere kostscholen.

De bijzondere kostschool voor meisjes door de Kanonikessen van het II. Graf gehouden, blijft nog altoos onder alle punten aanbevelenswaardig. Men telt thans nog in de school 50 pensionnaires.

TITEL VII

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

151 leerlingen hebben de teekenschool gedurende het jaar 1880-1881 bijgewoond, waarvan er :

30	de klassen van de bouwkunde hebben bezocht.
3	» van teekening volgens model naar het pleister.
59	» van teekenkunde, figuur en sieraad teekening.
6	» » naar het antique.
52	» » naar de geometrische lichamen en lijnteekening.
1	» van decoratie

De leerlingen der school blijven steeds veel vorderingen maken onder de opperbestiering van den heer Taeymans, provincialen bouwmeester.

Het is te hopen dat het Staatsbestuur de school zal blijven begunstigen, met toelagen te verleenen. Nogtans zijn die voor het jaar 1880-1881 nog niet ontvangen, niettegenstaande herhaalde reclamatiën. Men heeft dit jaar zes medaliën voor prijzen ontvangen.

In het onderwijzend personeel is geene verandering geschied.

Bijzondere verzamelingen van kunstvoorwerpen en oudheden.

De bijzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden van wijlen den heer Van Genechten, in leven rustend voorzitter der rechtbank alhier, overleden op 5 December 1880, zal kortelings uit de hand in massa, of openbaar verkocht worden. Honderde bezoekers hebben dezelve sedert zijne dood nog komen bezichtigen.

De schoone oude meubelen, schilderijen, gleiewerk, porseleinen, antieke en andere kunstvoorwerpen, welke Mr Loyens, greffier der rechtbank, sedert eenige jaren met veel moeite heeft bijeenverzameld, worden steeds voortdurend alle jaren belangrijker.

Muziekgezelschappen.

Over de muziekgenootschappen, die in onze stad bestaan, hebben wij geene bijzonderheden te melden.

Allen hebben met ijver welwillend de feesten verluisterd.

Muziekscholen.

De lessen onzer muziekschool werden gedurende 1880-1881 gemiddeld door 70 leerlingen gevolgd, waarvan er 50

de klasse van notenleer, 15 die der blaasinstrumenten en 5 die der snaartuigen bijwoonden.

De school wordt meest door jongelieden van de volksklas bijgewoond, die in de muziekkunst goeden voortgang doen.

Letterkundige genootschappen.

Geene.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST (HYGIËNE) EN OPENBARE GEZONDHEIDSGESTELTENIS

Nopens het *geneeskundig toezicht* hebben wij geene verandering aan te stippen. In het *geneeskundig personeel* is geene verandering gekomen.

Openbare gezondheids-gesteltenis.

De openbare gezondheids-gesteltenis is in 't algemeen goed.

Sedert nieuwjaar zijn er eenige gevallen geweest van typhuskoorts, longontstekingen en mazelen.

Wij tellen heden 1 September, het getal overlijdens op 250. Dit getal was het verledene jaar op 1 September 302.

Het getal geboorten op zelve datum beliep 394, terwijl het op dit tijdstip in 1880 tot 438 was gekomen.

Koepokinenting.

Wij blijven den aangenomen maatregel behouden, van de kinderen der kleine burgerklas ten stadhuize door den

heer doctor Vermeirsch te laten vaccineren. Genoemde heer heeft sedert 1 September 1880 tot 1 September 1881 91 kosteloze eerste koepokinenting en 57 betalende gedaan.

Zindelijkheid der straten.

Zie ons verslag over 1852-1853.

Gymnastique of lichaams oefeningen.

Sedert ons laatste verslag is er eene maatschappij onder de benaming van: *Gymnastique Kring*, in onze stad tot stand gekomen. De leden van die maatschappij hebben aan de Turnfeest, welke zij hadden opgericht op zondag 18 september deel genomen, en alzoo ook onze feesten mede opgeluisterd.

Begravenissen.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Eene vergunning voor begraafplaats is er op het gemeentekerkhof gevraagd geworden sedert ons vorig verslag.

Stads brandspuiten.

Onder de oversten van het korps vrijwillige pompiers is de volgende verandering geschied: De heer Aug. Lenaerts, die zijn ontslag van onder-Commandant heeft gegeven, is door den heer Ed. Vues, vroeger luitenant-secretaris, vervangen, en de heer C. Van Oorschot is tot de voornoemde ambtsbetrekking van Mr Vues gekozen.

In het korps is veel orde, gewilligheid, en allen zijn met ijver beziel om op den eersten slag der stormklok

naar de pompen te loopen, en het blusmaterieel naar de branden te brengen, om ze uit te dooven of te beperken.

Bij de branden : 1. der huizen, over de oude potbakkerij, onder Oud-Turnhout, 2. van de hoeve den Zandberg en 3. van de woningen op de Broekzijde hebben de pompiers de rampen ingekort; En te Papenbruggen en op den Antwerpschen steenweg tegen de straat op Lokeren heeft het korps getoond, dat ofschoon het alleen de branden konde lokaliseren, ten allen tijde spoedig ter plaatse is, om hulp te bieden.

Met een woord, het vrijwillig korps pompiers, en voornamelijk deszelfs commandant, Mr. Taeymans, verdient allen lof.

Wij hebben ook eene schoone groote nieuwe brandspuit aangekocht, en het materieel is merklijk verbeterd.

Rampen en ongelukken.

Zie hier voren titel : « Stads brandspuiten. »

TITEL IX

OPENBARE VEILIGHEID, JUSTITIE EN GEVANGENHUIZEN.

Politie, inrichting en personeel, ordonnantiën en reglementen.

De verandering welke wij deswege hebben aan te stippen, zijn de benoemingen van de toegevoegden G. Back en H. F. Neeckx.

Aanhoudingen, misdaden en overtredingen.

Sedert den 1° September 1880 tot den 1° September 11. heeft onze politie 421 processen-verbaal opgemaakt te weten :

Voor aanslag tegen de zeden.	2
» aftroggelarij	4
» bedelarij	18
» beschadiging van boomen	2
» brandrampen	6
» eerrooverij	0
» honden die niet genuilband waren	15
» hout- en strooiseldieverij	34
» huisdieverij met en zonder braak	13
» dieverij van verschillende voorwerpen en hofvruchten	25
» misbruik van vertrouwen	2
» mishandelingen, beledigingen en smaadwoorden	116
» andere overtredingen aan de gemeente en provinciale reglementen	111
» straatschendingen en ruststoornis	43
» vervalsching van eetwaren.	0
» vernieling van veldvruchten	24
» zinneloozen toestand	0
» redding van personen.	4
» zelfmoorden	2

Totaal 421

De ordonnantiën en reglementen worden tamelijk wel nagekomen.

Zelfmoorden.

Wij hebben den 6° September op ons grondgebied twee zelfmoorden te betreuren gehad. Een sergeant van het 14° linieregiment heeft zich door den kop geschoten. Een persoon heeft zich verhangen.

Gevangenhuis.

De beweging der bevolking van het gevangenhuis wordt voor het jaar 1880, door de volgende cijfers aangeduid:

Bevolking op 1 Januari 1880.	49
Binnengekomen gedurende dit jaar	7444
Vertrokken	7403
Bevolking op 31 December	63
Dagen van ziekte	133
Getal zieke gevangenen.	10

De veranderingen, in het personeel ontstaan, zijn de volgende:

De heer Vuilsteke naar Brussel verplaatst, is door den heer Barbier vervangen. De wachters Van den Bergh en Van Gendt zijn vervangen geworden door de wachters Deboek en Buyschaert.

De gezondheidstoestand onzer gevangenis blijft zeer voldoende.

Eenige gevallen van ziekte, allen van geringen aard, zijn ontstaan; wij moeten van geen een overlijden melding maken.

De feiten van buitengewonen aard zijn de volgende:

Een gevangen, verdacht van diefte met braak, is uit de gevangenis ontvlucht, in den nacht van den 15^e tot den 16^e December; later werd hij te Antwerpen aangehouden.

Twee dagen nadien poogde een tweede uit te breken, maar werd ontdekt voor dat hij zijn voornemen kon voltrekken.

Hulpmiddelen tegen brand.

Onze hulpmiddelen tegen den brand zijn merkkelijk verbeterd en worden bijzonder goed onderhouden.

Paspoorten.

Sedert ons laatste verslag zijn er geene buitenlandsche paspoorten door onze inwoners gevraagd geworden.

Sedert 1 September 1880 tot 1 September II. zijn er door ons 20 bewijzen van eenzelveheid afgeleverd.

Zakboekjes voor werklieden en dienstboden.

Sedert 1 September 1880 tot 1 September II., hebben wij andermaal, in uitvoering van het koninklijk besluit van 10 November 1845, slechts 18 werkboekjes afgeleverd.

Er zijn geene overtredingen te dezer materie gedurende voormelden tijd bestatigd geworden.

Aanplakkingen, openbare roepers.

Zonder verandering.

TITEL X

BURGERWACHT, MILITIE, GARNIZOEN

Burgerwacht, plaatselijke inrichting, enz.

Zonder verandering.

Militie.

BEPAALD AANDEEL.

Het aandeel voor onze stad is voor het loopende jaar op 38 bepaald geworden.

Het getal ingeschrevene lotelingen was 148. Niemand heeft zich wederspanning getoond.

Gevolg der werking van den militie-raad.

Er zijn andermaal dit jaar drie zittingen van den militie-raad geweest.

GETAL EN REDENEN VAN VRIJ- EN UITSTELLING.

21 lotelingen, welke dienstplichtige nummers hadden getrokken, zijn hetzij tijdelijk of definitief vrijgesteld, te weten :

Voor lichaamsgebreken	8
» kleinheid van gestalte.	0
» broeders in dienst	7
» onderstand van weduwe	1
» » van ouders	2
Als zijnde eenig kind	1
» » normaliste	1
» » seminariste.	1
	21

**VERDEELING DER LOTELINGEN EN NUMMER-
VERWISSELAARS DER LICHTING VAN 1881**

ONDER DE VERSCHILLENDE KORPSEN VAN 'T LEGER.

2. Regiment Artillerie	3
6. » »	1
1. » Jagers te paard	2
2. » » te voet	15
Carabiniers	3
Grenadiers	1
Regiment Genie.	1
5. Linie Regiment	1
6. »	3
10. »	3
Normalisten	1
Seminaristen	1
	35

Totaal 35

De normaliste en de seminariste zijn niet opgeroepen ; en 3 militianen die een dienstplichtig nummer hadden getrokken zijn niet opgekomen.

Er is dit jaar een reklaam tegen de beslissingen van den militie-raad ontijdig gedaan geworden.

De majoor, deelmakende van den militieraad, is bij de hogere overheid in beroep gegaan tegen 8 lotelingen welke de genoemde raad had goedgekeurd, en waarvan er twee voor den dienst zijn goedgevonden.

De heer Arrondissements Commissaris is in beroep gegaan tegen twee beslissingen van den militieraad, en een loteling is voor den dienst goedgekeurd geworden.

Van de 31 lotelingen die voor den revisie-raad moesten verschijnen zijn er maar 27 gegaan.

Van de 148 lotelingen, ingeschreven, zijn er :

- 2 die alleenlijk kunnen lezen.
- 22 welke kunnen lezen en schrijven.
- 75 die kunnen lezen, schrijven en rekenen, en
- 49 die hoegenaamd geen onderwijs hebben genoten.

Garnizoen, cazernement.

Nihil.

TITEL XI

OPENBARE BELASTINGEN — JAAR 1880.

Kadaster.

De werkzaamheden van het kadaster alhier ter stede blijven voortdurend met de grootste zorg nagegaan en afgewerkt.

Grondbelasting.

De opbrengst der grondbelasting van onze stad voor het jaar 1880 bedraagt :

In principaal ten voordeele van den Staat. fr. 34801.76

OPCENTIEMEN.

- 1. Voor de provincie 12 fr. 4176.20
- 2. » gemeente 47 » 16356.77

Algemeen totaal » 55334.73

Zij heeft voor grondslag een inkomen van fr. 497,167.61 en is verdeeld op 983 artikelen.

De *marc le franc*, ten voordeele van den Staat, is fr. 0.07 0/0. Ten voordeele van de provincie worden er 12 en voor de stad 47 opcentiemen geheven.

Personeele belastingen.

GETAL DER AANGESLAGENEN.

Onze stad telt 1034 belastingschuldigen.

BEDRAG DER KOHIEREN.

Het gezamenlijke bedrag der kohieren, voor het dienstjaar 1880 bedraagt fr. 50946.79 en is verdeeld als volgt :

Hoofdsom ten voordeele van den Staat fr. 29231.76

OPCENTIEMEN.

- 1. Voor den Staat 15 fr. 4383.37
- 2. » provincie 12 » 3507.68
- 3. » gemeente 47 » 13738.98
- 4. Opnemingskosten » 85.60

Overeenkomend totaal » 50946.79

Huurwaarde.

De belastbare huurwaarde, volgens de kohieren, is fr. 162320. De belasting is door den Staat thans op 5 0/0 gebracht.

Deuren en vensters.

Er zijn in onze stad 10585 deuren en vensters aan de belasting onderworpen, te weten 1729 à rato van fr. 1.00 en 8856 aan fr. 1.10. Deze basis is volgens de wet van 26 Juli 1879 alzoo bepaald geworden.

Haardsteden.

De belasting op de haardsteden is door de voormelde wet van 26 Juli 1879 afgeschaft.

Mobiliair.

Het mobiliair is voor eene som van fr. 443804.» in de kohieren begrepen.

Dienstboden.

337 dienstboden betalen belasting, te weten : 91 fr. 6.36, 144 fr. 8.48, en 102 fr. 14.84.

Paarden.

Men telt in onze stad 88 paarden die belasting betalen, te weten : 24 fr. 10.60 ; 52 fr. 15.00 en 12 fr. 42.40.

Patentrecht.

Het getal der patentplichtigen op de kohieren gebracht is 1372.

BEDRAG DER KOHIEREN.

Het bedrag der kohieren, voor het afgelopen dienstjaar 1880 uitvoerbaar verklaard, beloopt :

In hoofdsom fr. 14027.53

OPCENTIEMEN.

1. Voor den Staat	20	fr.	2804.98
2. » provincie	6	»	841.56
3. » gemeente	34	»	4768.81
Algemeen totaal			» 22442.88

Slijtrecht op de sterke dranken 1880.

TEN VOORDEELE VAN DE PROVINCIE.

Getal der belastingschuldigen 292.

Bedrag der kohieren fr. 5715.04

De oninbare posten van deze belasting beliepen » 486.34

Slijtrecht op den tabak 1880.

133 belastingschuldigen zijn aangeslagen voor fr. 1252.50

De oninbare posten bedragen » 6.00

Provinciale belasting op de honden.

Voor de provinciale belasting op de honden voor 1880 zijn er 337 gewone honden en 45 jachthonden aangeslagen.

De heer Rijksontvanger heeft van die belasting, die 1987.00 fr. beliep, kunnen inmanen fr. 1849. »

Accijsrechten.

De accijsrechten in onze stad door den heer Rijksontvanger gedurende het jaar 1880 ontvangen, beloopt, te weten :

Op de bieren en azijnen	fr.	29082.36
In 1879 was hiervoor ontvangen.	»	30365.40

Vershil in min » 1283.04

TITEL XII

OPENBARE WERKEN

Personeel, regeling van den dienst.

De heer schepen Van Hal blijft zich met de regeling van de te doene werken aan de stadsgebouwen en bestratingen, onder de bewaking van den bouwmeester Vandenplas, gelasten.

Groote wegen en straten.

Onze buurtwegen zijn dit jaar zeer goed onderhouden. Overigens is de Bogaardstraat in goeden staat gebracht. De steenweg in de Statiestraat is merklijk verbeterd. Behalve de verhooging met een verdiep van de pastorie te Severdonck, zijn de aanhoorende gebouwen ook verbeterd.

Openbare verlichting. — Verdeeling van den gaz.

De zuivere opbrengst van ons gazfabriek heeft de vermoedelijke ontvangst van fr. 20000, in de begrooting van 1880 gebracht, met fr. 2864.31 overtroffen.

Markten.

Onze maandelijksche veemarkt wordt nog steeds belangrijker. Bij voortdoring wordt dezelve door kooplieden uit al de provinciën des lands, namelijk uit Oost- en West-Vlaanderen bezocht. Van 5 October tot en met 6 Septem-

ber 1881 heeft men er de navolgende hoornbeesten, schapen en varkens te koop geveild. te weten :

Stieren	84
Ossen	2232
Koeien	3295
Vaarzen	1712
Kalveren	1311
Schapen	59
Varkens	1035
	<hr/>
	9728

Meer dan de helft van voornoemde beesten zijn verkocht geworden.

Het wijzigen van het reglement betrekkelijk de paardenmarkt heeft geene verbetering deswege veroorzaakt. Er zijn slechts 32 paarden te koop aangeboden.

De verpachting der plaatsen in de vleeschhal heeft voor het loopende jaar maar 565 fr. opgebracht.

Tot nu toe wordt er op onze markten geen staangeld betaald.

Slachthuis.

Zie ons vorig verslag over 1864-1865.

Rivieren en waterlopen.

De rivieren en waterlopen op ons grondgebied, zijn dit jaar niet zoo goed, als in de vorige jaren, kunnen gezuiverd worden, ter oorzake van de gedurige aanhoudende regens die men in de maanden Augusti en September heeft gehad.

Onderhoud en verbetering der gemeente-gebouwen.

Buiten den gewonen onderhoud, hebben wij het Stadhuis van buiten doen opschilderen, en de groote bovenzaal met mooi papier doen behangen. De Pastorij te Sevendonck is met een verdiep vergroot geworden.

Opening van plaatsen, nieuwe straten, wegen en waterlopen.

Zonder verandering.

Bijzondere bouwingen.

Aanhoudend worden er groote veranderingen en verbeteringen aan de huizen in en buiten onze stad gedaan. Sedert 1 September 1880 tot 1 September 11. zijn er dit jaar maar 20 nieuwe huizen gebouwd of in opbouw.

TITEL XIII

LANDBOUW

De heer J. Roest, blijft het cere ambt van voorzitter onzer landbouw-afdeeling waarnemen.

Hoedanigheid en opbrengst van den grond.

Zie ons verslag over 1868.

Staat van den oogst.

De oogst, heeft dit jaar in het algemeen, voor de landbouw ongunstig geweest.

De wasdom van de rogge was slecht en heeft ruim een derde minder strooi opgeleverd, hetwelk men aan den natten winter toeschrijft omdat de bemesting der landen te vroeg haar nut hierdoor hadden verloren; nochtans is het graan van eene goede hoedanigheid. Men heeft de rogge goed en droog kunnen inzamelen.

De opbrengst van de tarwe, die alhier aanhoudend weinig wordt gezaaid, is van een gewoon jaar, maar het graan heeft door de gedurige regens veel geleden, en de hoedanigheid er van zal niet goed zijn.

De winter en zomer garst heeft volgens het strooi in 't algemeen veel graan voortgebracht.

Het koolzaad, dat men op ons grondgebied alleenlijk op de beste akkergronden met kleine gedeelten plant, is goed gewonnen, en heeft veel opgebracht.

De haver is wel de helft minder in opbrengst, en door de gedurige regens heeft men ze niet droog genoeg kunnen inzamelen; de hoedanigheid zal slecht zijn. Integendeel belooft de jonge klaver die men onder de haver wint, een goed gewas voor het volgende jaar.

De boekweit, van slechten groei, zal minder dan een gewonnen oogst opbrengen.

De klaverplant heeft weinig voeder gegeven.

Integendeel heeft het hooi op de vroeg gemeste beemden, veel opgebracht, en is goed droog ingezameld geworden.

Het nagras (toemaat) is bijzonder goed gewassen, maar het slecht weder doet vreezen dat wanneer hij niet droog kan worden ingezameld, hij geen gezond voeder voor het vee zal geven.

Ofschoon de winning van de najaarsvruchten, rapen

en speurrie, tot nu toe weinig belooft, kan dezelve indien het weder gunstiger wordt, nog een tamelijken opbrengst opleveren.

De wasdom der aardappelen die buitengewoon goed was, en eenen opbrengst en hoedanigheid belooften die men sedert jaren niet had mogen verhoppen, is andermaal door de ziekte, door de gedurige regens in de maanden Augustus en September, zoowel op de hooge als op de lage gronden gestut geworden. Wanneer de helft van de gewonnen aardappeloogst van de ziekte mag bevrijd blijven, is het te voorzien dat men nog eenen tamelijken oogst zal hebben.

Opbrengsten.

Men schat dat de volgende granen, zaden enz., per hectare middelmatig in onze gemeente hebben opgebracht, te weten; 1° het koren (rogge) 12 hectoliters; 2° de tarwe 16 hectoliters; 3° de wintergarst 30 hectoliters; 4° de boekweit 15 hectoliters; 5° de haver 22 hectoliters en 6° de aardappelen 230 hectoliters.

Over ons aangenomen stelsel tot het berekenen der voormelde opbrengsten, zie ons verslag van 1866-1867.

Beplantingen of ontginningen.

Over de beplantingen hebben wij niets bijzonders aan te stippen.

Door de zorgen onzer landbouw afdeling, werden er alhier in den beginne van 1881, drie conferentiën gegeven.

De eerste door de heer A. Kuypers, landbouwkundige te Brussel, welke handelde over de verschillende tuingewassen en de verdeling van den tuin.

De tweede door de heer Jules de Haes, boomkweker te Heyst op den Berg, over de boomteelt; en de derde door de heer P. Vandevoorde, landbouwkundige te Brussel, over den aardappelteelt. Alle deze conferentiën en vooral de laatste, werden door een talrijk publiek bijgewoond.

Staat van paarden en het vee, opnemng, verbetering der rassen, veeziekte.

De volgende staat geeft den uitslag van de gedane opnemng der huisdieren in 1880 op ons grondgebied bevonden.

Paarden.

Inlandsch Ras van minder dan 3 jaar.

Hengsten	»	»	1
Merriën	»	»	1
Ruinen	»	»	2

Van drie jaar en daarboven :

Hengsten		0
Merriën		51
Ruinen		77

Vreemd of gekruist ras.

Van minder dan drie jaar :

Hengsten		0
Merriën		5
Ruinen		3

Van drie jaar en daarboven :

Hengsten		0
Merriën		19
Ruinen		30

Hoorndieren, die voor de vetmaking inbegrepen.

Van minder dan twee jaar :

Jonge Stieren		13
Jonge Ossen		6

Vaarzen		430
<i>Van twee jaar en daarboven :</i>		
Springstieren		4
Andere stieren en ossen		36
Melkkoeien		944
Andere		2

Woldieren.

Rammen, schapen en ooien van minder dan 1 jaar	159
Rammen, schapen en ooien van een jaar en daarboven	225

Zwijnen.

Van minder dan 2 maanden	8
Van twee maanden en daarboven	344
Bokken, geiten en geitjes.	346
Biekorven.	155

Veeartsenijdienst.

Wij hebben deswegens geene veranderingen aan te stippen.

Prijskamp voor de paarden, vee, pluimgedierte en landbouw-voortbrengselen.

Zie hierover titel *Gemeente Feesten.*

TITEL XIV

Nijverheids-inrichtingen, stoomwerktuigen ongezonde en gevaarlijke fabrieken, onderzoeken van commodo en incommodo.

De nijverheids-inrichtingen in onze stad hebben geene verandering ondergaan.

Fabrieken die men wezenlijk als gevaarlijk mag opgeven, of zeer ongezond zijn, bestaan hier ter stede niet.

Twaalf onderzoeken van *commodo* of *incommodo* hebben er sedert den 1ⁿ september 1880 tot den 1ⁿ September 11. plaats gehad, te weten: 2 voor het oprichten van eene slachterij, 2 voor het maken van eene smis, 2 voor het maken van een bak-oven, 1. voor het oprichten van een fabriek van gekleurde papieren en 2 voor nijveraars, werkende met stoomwerktuigen, 1 voor de cessie van het gaz-gesticht, 1 voor de verlenging der Lange Begijnestraat, en 1 voor aankoop van gronden nabij het kerkhof, ten dienste der stad.

Beweging van den handel op de vaart.

Volgens bekomene inlichtingen, die wij als echt kunnen opgeven, heeft er een vervoer van onze stad naar Antwerpen door de vaart plaats gehad, van de volgende goederen, sedert 1 September 1880 tot 1 September 1881, te weten:

	Per ton van 1000 kilog.
Arduinsteenen	112,000
Heide (voor bezemen)	703,000
Hooi	75,000
Hout	6949,000
Kalk	675,000
Kasseien	899,000
Arduinen steenen	172,000
Kolen	7999,000
Meubelen	24,000
Meststoffen	602,000

Minerai de zinc	111,000
Pannen en plaveien	1277,000
Steen	12694,000
Stroo	11,000
Tarwe bloem	197,000
Graan (tarwe, rogge, haver, gerst, maïs)	2669,000
IJzer	70,000
Zand	11985,000
Verschillende waren (bij beurtschepen)	790,000

Onder de voormelde opgaven zijn niet begrepen de verklaringen die door de schippers bij hun afvaren te Antwerpen zijn gedaan.

Openbare vervoermiddelen.

Zonder verandering.

Week- en Jaarmarkten

Nopens de week- en jaarmarkten in onze stad hebben wij geene verandering te melden.

Prijs der granen.

Daar er in 1880 geen graan op onze markt is verkocht geworden, kunnen wij de prijs ervan niet opgeven.

Prijs der boter.

De laagste prijs, waaraan de boter, per kilogram, op onze markt sedert 1 September 1880, tot 1 September 11. is verkocht geweest, was fr. 2.16 en de hoogste fr. 3.84,

Broodzetting.

Zie ons verslag over 1870-1871.

Rechtbank.

De veranderingen welke wij wegens het personeel der rechtbank hebben, aan te stippen zijn: dat de heer Victor Van Hal als avoué in vervanging van wijlen Mr Dockx is benoemd geworden.

De heer A. Misonne doctoor in de rechten is als rechter-plaatsvervanger genoemd.

Vrederecht.

De heer Vermeersch, doctoor in de medecijnen, is tot rechter-plaatsvervanger benoemd.

Koophandel, nijverheidstoestand, enz.

Het vertier van den grooten koophandel vermeerdert, terwijl den kleinen handel vermindert.

Onze nijverheidstoestand voor wat de tijken, lijnwaden en kuiperskatoenen betreft, is sedert ons laatste verslag niet verbeterd, ofschoon de fabrikanten, zich met kleine winsten bevredigen, om hun werkvolk te kunnen blijven bezigen.

Bij aanhouding blijft de kwijning in den handel van de zwarte en witte kanten nog altoos verergeren.

Integendeel zijn er van onze fabrieken van speelkaarten, gekleurde papieren enz. nog al die vele verzendingen hebben, terwijl er anderen minder werken dan het verledene jaar. Nochtans volgens bekomene inlichtingen, is

de toestand onzer zes fabrieken in dit vak algemeen goed, ofschoon door de groote concurrentie de winsten merklijk zijn verminderd.

De heer minister van Buitenlandsche Zaken en de Belgische onderhandelaars zijn overtuigd, dat de voorgestelde verhooging van rechten in Frankrijk op hun fabrikaat veel nadeel zal veroorzaken voor onze nijveraars. Zij zullen trachten deze zoo min mogelijk bezwaarlijk te maken. Immers gemeld ontwerp van verhooging zoude om zoo te zeggen den uitvoer naar gemeld land op eene groote schaal kunnen verminderen.

In den toestand van onze twee garen- en linnenbleekerijen is geen merklijke verandering gekomen.

Het debiet van onze brouwerijen is een weinig verminderd.

Dat van onze zoutziederij en den handel in zout is nagenoeg hetzelfde gebleven.

De verkoop van onze drie zeepziederijen is vermeerderd.

De toestand onzer huidevetterijen is nagenoeg dezelfde gebleven, ofschoon de eiken schors aan minderen prijs is verkocht.

De ijzer- en kopergieterij heeft zijne belangrijkheid behouden en bezigt nog steeds 80 werklieden.

Sedert ons laatste verslag, is er door de rechtbank van koophandel hier ter stede eene bankbreuk verklaard.

Gemeente-feesten.

Onze stad heeft, evenals de meeste plaatsen van het land, de 50^e verjaring van België's onafhankelijk en der vestiging van ons doorluchtig koninklijk stamhuis, op waardige wijze

herdacht en te dezer gelegenheid buitengewone feesten ingericht, waaraan al de Turnhoutsche maatschappijen, benevens heel onze vaderlandslievende bevolking heeft deelgenomen.

Het feestprogramma, door ons opgemaakt, bestond uit een groot internationaal festival; opstijging van M. Glorieux met den luchtbal *Sirius*; ringsteking te paard; prijsschietingen met hand- en kruisbogen; grooten duivenprijskamp waaraan alle Turnhoutsche liefhebbers konden deelnemen; tentoonstelling van veld- en hofvruchten; prijskamp van paarden, rundvee en hofgevogelte; groot turnfeest; benevens concerten en muzikale uitvoeringen door verschillende muziekmaatschappijen op de kiosk welke het gemeentebestuur ter gelegenheid van deze feesten heeft doen vervaardigen en welke op de Grootte Markt voor het Stadhuis was opgericht; zeggen wij hier in't voorbijgaan ook dat men tergelegenheid van de feesten des avonds voor de eerste maal binnen Turnhout het electrisch licht kon bewonderen.

Het groot internationaal festival, op zondag 11 september binnen onze stad gehouden, was voorafgegaan door een muzikale optocht waaraan de fanfaren van de maatschappijen *Amicitia*, *Écho de la Campine*, *Orpheus*, *Xaverianen*, de koormaatschappij *Kunst en Nijverheid* benevens 27 harmonie-, fanfaren- en zanggenootschappen, uit andere steden en gemeenten, tot zelfs ééne uit Nederland, deelnamen. De voorzitters en bestuurders dier muziekmaatschappijen werden ten stadhuis verwelkomd en den eerewijn aangeboden. Aan de vreemde muziekgezelschappen waren premiën uitgelooft, welke bij lottrekking zijn toegewezen, en aan alle deelnemende muziekmaatschappijen werd tevens eene schoone zilververgulde gedenkpenning geschonken.

Evenals het festival heeft de opstijging van den luchtbal, veel volk op de been gebracht en duizende vreemdelingen naar Turnhout gelokt. Wij moeten aanstippen dat twee onzer medeburgers, MM. Jos. Van Everbroeck en Georges Misson, met den luchtbal *Sirius* zijn opgestegen en den moed hebben gehad den gekenden luchtvaarder M. Glorieux op zijne vreemdsoortige reis te vergezellen. De luchtvaarders zijn op de grensscheiding der nederlandsche gemeenten Eersel en Bergeyck neergekomen.

De tentoonstelling van veld- en hofvruchten welke in de lokalen der Staatsmiddelbare school plaats had, was heel belangwekkend. De aldaar tentoongestelde veldgewassen en hofvruchten strekken den Kempischen tuin- en akkerbouw waarlijk tot eer, vooral wanneer men rekening houdt van de jammerlijke krisis welke deze tak van nationale welvaart beleeft door den machtigen amerikaanschen invoer welke de waarde der belgische landbouwvoortbrengselen ontzaggelijk in waarde heeft doen verminderen.

De prijskamp van paarden, hoornvee en hofgevogelte, op onze groote Markt gehouden, was niet minder aanzienlijk. Alhoewel het hoornvee niet in zoo groote massa was aangevoerd dan bij andere prijskampen, hebben wij hier toch een aantal schoone ossen, koeien, varzen en varkens van inlandsche, vreemde en gekruiste rassen kunnen bewonderen.

De invoer van paarden en veulens was daarentegen veel grooter dan bij andere gelegenheden. De schoone prachtige kempische hengsten spanden hier de kroon, alhoewel wij een aantal prachtige ruïnen en merriën, van verschillende rassen hebben opgemerkt, welke, behoudens enkele prachtpaarden, uitmuntend voor den landbouw waren geschikt. Wij stippen het welgelukken van den paarden-prijskamp

als een verblijdend verschijnsel aan. Hij toch heeft ons doen bestatigen dat onze streek hoegenaamd niet van paarden is ontbloot en laat ons de gegronde hoop koesteren dat onze paardenmarkten, welke tot hiertoe steeds onbeduidend bleven, ook eerlang in belang zullen toenemen.

De Tentoonstelling van Kunsten, Nijverheid en Oudheden, in de lokalen der centrale gemeente-jongensschool geopend, verdient allen lof. Verschillende nijveraars hadden het zich tot eene eer gerekend Turnhout's nijverheids voortbrengselen naast zijne oude en moderne kunstschatten te komen plaatsen. En als wij hier hulde moeten brengen aan het talent van de Turnhoutsche beeldhouwers, aan zijne oudheidkundigen, die hier waarlijk een rijkdom van oude en moderne kunstvoorwerpen vertoonden, dan mogen wij ook de Turnhoutsche nijveraars of onze verschillende ambachten niet vergeten; die allen zoo eervol gewedijverd hebben om onze tentoonstelling op te luisteren en zoo nitmuntend te doen gelukken, dat alle vreemde bezoekers Turnhouts kunstschatten en nijverheids-voortbrengselen algemeen hebben bewonderd en daarover het beste aandenken hebben medegenomen.

Wij brengen hier onzen innigen en oprechten dank aan de inrichtingskommissiën der tentoonstelling van kunsten, nijverheid en oudheden, aan het inrichtingskomitee en de feestkommissie van het festival, aan de Turnhoutsche muziekgezelschappen, aan den Turnkring, den Edelen Handboog van Oosthoven, en aan al de andere societeiten der stad, in een woord, aan al degenen welke ons bij de inrichting dier feesten hebben geholpen en bijgestaan of aan haar welgelukken hebben medegewerkt en bijgedragen.

Wij laten, zooals in de vorige jaren, eenige historische aanteekeningen van de drie laatste eeuwen, door onzen secretaris opgesteld, volgen.

Ten slotte, Mijne heeren, leggen wij ter tafel, tot UEd nariet, overeenkomstig de gemeente wet, het door ons opgemaakt ontwerp van de stedelijke begrooting van 1882, hetwelk wij aan uwe beraming onderwerpen.

Wij blijven, op uwe medewerking voor al wat stads belang aangaat, vertrouwen.

Aldus gedaan en voorgelezen in de openbare zitting van den Gemeente-Raad te Turnhout, den 3 October 1881.

Ter Ordonnantie :

De Burgemeester,

De Secretaris,

J. A. C. HOEFNAGELS.

P. J. HEUVELMANS.

VERSCHILLENDE ONDERWERPEN

— x —
1 5 8 1.

Dewijl Phillip II geene vijanden in het koninkrijk van Portugal meer te bevechten had, en zijne domeinen langs den kant van Castilje vergrootte, verloor hij er in Vlaanderen.

De hertog van Alençon, volgens het traktaat met de Staten der Vereenigde Nederlanden aangegaan, rukte met 10,000 voetknechten en 4000 ruiters in Vlaanderen met het inzicht om de stad Kameryk, welke door den hertog van Parma was belegerd, te ontzetten.

Dezen hertog brak het beleg op, om dezen nieuwen vijand te wederstaan. Nochtans kwam den franschen vorst gelukkiglijk met zijn leger in Vlaanderen aan.

Den 26 Juli verklaarden de generale Staten, in den Haag vereenigd zijnde, den koning Philip den II vervallen van zijn opperheerschappij in de Nederlanden. Zij verbraken zijn zegel en zijne wapens, en beveelden dat niemand hem meer als hertog van Brabant moest herkennen; zij verplichteden alle onderdanen getrouwheid aan de Staten te zweren, en veranderden alzoo Holland met de Vereenigde provincien in een republiek of vrijen Staat.

De Staten verkondigden terzelfdertijd een edict, waarvan den inhoud de opgemelde vervalverklaring bevatte, met eene herhaling der wreedheden en de inbreuken op hunne

voorrechten, die den Koning Philippus en zijne ministers hadden begaan; schendingen welke hun gedwongen hadden van bij eenen anderen vorst hunnen toevlucht te nemen.

De toestand van Turnhout verergerde ook van dag tot dag. Wencelyn T'Serclaes te Eyndhoven, eischte van de vrijheid 500 gulden, aan hem ende soldaten toekomende van zeker beloofd rantsoen. Deze som werd hem den 27 Januari voldaan. (Zie zijne kwitantie onder de bijdrage Littera A).

De burgers werden aanhoudend met leveringen en lasten overladen. Het gemeene volk spande met de soldaten en vrijbuiters om diefstallen en afpersingen te doen.

De wethouders moesten alle middelen aanwenden, ten einde niet als vijandig, hetzij van de Staatsche of Spaansche, verdacht te worden. Hendrik Van Mechelen, Schout te Turnhout, en zijne onderhoorigen waren aangeklaagd geworden als vijandig aan Zijne Majesteits dienst en aan den Roomsche katholieken Godsdienst.

Ofschoon de schepenen der vrijheid op 12 Februari een certificaat afleverden, dat hij en zijne luitenanten, gedurende zijn veertienjarigen dienst, steeds goed en loffelijk hun ambt hadden vervuld, zonder iets tegenstrijdig aan 's konings dienst of den Godsdienst te hebben misdaan, werd hij evenwel, zooals men later zal zien van zijn ambt als Schout afgezet. (1)

De lasten te betalen, en geld te leen te bekomen, was niet

(1) Zie den inhoud van gemeld certificaat onder litt. B. der bijdragen.

gemakkelijk. Nochtans een zeker koopman, Laureis Bacx te Antwerpen, die denklijk aan de familie van Joncker Bacx, waarvan wij vroeger hebben gesproken, toeoorde, gaf den 8 februari aan de schepenen eene som van 630 rinsguldens, zonder interest, terug te geven den 21 Maart daarna.

Wij deelen den akt hiervan, waarvan het voorschrift, voor de geldleeningen ten dien tijde was aangenomen, mede onder de bijdrage Litt^a C. Men zal daarin bemerken: dat de schepenen het geheel *corpus* der vrijheid, en elk van hun, hunnen persoon en goederen haastelijk en erfelijk, hebben de en verkrijgende verbonden. (2)

Men had overigens nog verschillende leeningen op interest moeten doen. Ten einde de lezer een gedacht te geven, van de lasten waarmede Turnhout was bezwaard, laten wij volgen een extract uit de rekening van Andries Ooms, Collecteur generaal, die heeft moeten oplichten van 21 augusti 1580 tot 1 November 1581.

Voor de vrijheid Turnhout zestien Contributien, te weten.

Van de gehuchten van Oosthoven en Schuerhoven	11 ^m 1 ^e xcix Rg. III st.	2199,4
» » » Oud-Turnhout en Brootseinde	ix ^e vii Rg. III st.	908,4.
» » » » Davisdongen, Dyckzyde en Broeckzyde (2 Cont.)	1 ^e viii Rg. I st.	408,1.
» » » » Id. Id. en Broeckzyde (9 Cont.)	vii ^e lxxxii Rg. xix st.	782,19.

(2) Voor de geldleeningen tijdens het Fransch republiek heeft men alhier hetzelfde voorschrift gevolgd.

Van de gehuchten van Schorvoirt en de beide Severdoncken	xiii ^e xcv.	rg. vi st.	1495,6.	
» » » » Papebruggen, Lokeren en Stokt, daer by noch gevuecht	vyf Rg. vii st.	van jongezellen onder vs. gehuchten wonende maer eens ontfhanghen	1 ^m lxxxiii Rg. vii st.	1083,7.
		(en daer by nog) 5 gulden 7 stuivers van jongezellen onder de gehuchten. v. v.		
» » » » Hezyde, Castelyn ende Moeleneynde	xvi cont.	xii ^e xvii Rg. III st.	1217,4.	
» » » » Schoonbroeck, Kyntschot ende Terteynen	xvi contrib. xii ^e xiiii Rg. III st.	1214,4		
» de Herenthalsstrate, met III Rg. xv eens van de nieuwe incomelingen en jonggezellen.	xi ^e xxxv Rg. III	1135,3s		
» » Gasthuysstrate met III Rg. xv eens van de nieuwe incomelingen en jonggezellen	xii ^e xiiii Rg. xviii st.	1214,18.		
» » Potterstrate, met III Rg. xv eens van de nieuwe incomelingen en jongezellen	xvi ^e xxv Rg. III st.	1625,04.		
» » Otterstrate met III Rg. xv eens van de nieuwe incomelingen en jongezellen	xvi ^e xxiiii Rg. viii st.	1624,8.		

Men kan oordeelen hoe bezwaarlijk deze opbrengsten voor burger en landbouwer waren, als men in overweging neemt de waarde van het geld ten dien tijde. Een veertel koren (rogge) gold 20 à 22 stuivers; het vleesch, het pond, een braspenning (drie oorden), het spek twee stuivers en een ton hier betaalde men met drie gulden.

Voor wat aangaat, de afpersingen, rooverijen en barbaarsche wreedheden, die men beging, zal ik slechts aanhalen, hoe en op wat wijze het Janhagel (gemeen volk) met behulp van soldaten en vrijbuiters, met wien zij hunnen roof deelden, te werk gingen.

Er was van die soort te Turnhout, en in de omstreken een bendé kwaaddoeners, meestal personen die nu de Staatsche en dan den Spanjaard dienden. Deze waren aangeleid door zekeren Jan Peeters, « Allias Wakker hamerken, Heistek, Poot, Balten en Gysbrecht, » die alle rooverijen en wreedheden uitvoerden.

Wij zullen hier eenige feiten aanhalen van « Wakker hamerken » die den 21 November 1580 in « criminele vier-schaere gevonnisd werd ter torture in presentien en modera-tien ten minsten van vier schepenen, om dat gedaan te worden, soo als behoiren sal. »

Den 19 Maart 1581 werd de verkoop van zijne verbeurd verklaarde goederen ter puyen afgekondigd.

Dezen booswicht welke te Ravels, Weelde, Baerle en Ginneken had gewoond, was gehuisvest te Turnhout, alwaar hij het beroep van herbergier en van rondgaanden koopman in kiekens enz., uitoefende. Hij doorreisde alle omliggende dorpen, en ontdekte alzoo waar iets te rooven was, en gaf hiervan kondschap aan zijne medehelpers.

Hij spaarde niemand; zelfs de huisgezinnen bij wie hij vroeger als dienstknecht had gewoond, ontroofde hij van hunne kleederen, en joeg hun naakt den huize uit, wanneer hij het geld of koopwaar dat hij eischte, niet verkreeg.

Op de groote wegen randde hij de reizigers en kooplieden in beesten aan, voornamelijk bij de Baalbrug. Zijn oom, Jan Denen welke Baarle woonde, werd door hem niet vergeten. Dezen werd door hem, met soldaten gesterkt, gevangen genomen; en omdat dezen geen 900 gulden gaf, naar het gehucht de hezijde onder Turnhout in eene herberg gebracht.

Om hem eene schuldbekentenis af te dwingen, en eenen brief te doen schrijven, waarbij hij het bestuur van Baarle gelaste goederen voor zijn rantsoen (losgeld) te verkoopen, werd hij aldaar gepijnigd, met koorden geslagen, en handen en voeten met buskruid verbrand.

In het voorjaar, den datum is niet gemeld, kwamen de malcontenten (oproerlingen) van Eindhoven, eenige burgers der vrijheid plunderen, en namen Dirck Heyns en Cornelius Van Loenhout gevangen mede.

De geburen en andere inwoners verzamelden zich bijeen, en vervolgden de plunderaars, om de gevangenen te verlossen. De koene moed der burgers mocht evenwel niet gelukken, en vergrootte het getal gevangenen die naar voormeld Eindhoven werden gebracht.

De vrijheid heeft later hun rantsoen (losgeld) moeten betalen.

Den 4 Juni werd de Colonel de la Garde op bevel van de Staten van Braband naar Turnhout gezonden met een groot getal ruiters en knechten, om bezit te nemen van het kasteel. Genoemd kolonel gaf het vervolgens tot bewaring over aan den Kapitein Duran de Rayval, die het met eene compagnie voetknechten van het regiment van den colonel de Haultepenne bezette, opkosten van de ingezeten der vrijheid.

Tot onderhoud van dit garnizoen, boven andere leveringen, moest men alle dagen xxv gulden v stuivers opbrengen; en dit duurde tot den 18 Augusti 1582, 430 dagen en koste aan de vrijheid ongeveer 10857 gulden 10 stuivers, onbegrepen de levering van bedden, slaaplakens, sargien, ammelakens, servetten, touwwerk, potten, pannen, hout, torfen kaarsen.

In dit jaar had men hier drie moorden te betreuren, die gepleegd werden op Peeter Goivaerts, Wouter Faes, Huypszoon en Cornelius Ooms; Simons-zoon.

Om de misdadigers aan het gerecht niet te moeten overleveren, werden er op den 9 Juni en 14 Juli verzoeningakten tusschen de misdadigers en de vrienden van de aflijvigen, voor schepenen van Turnhout opgemaakt.

Ten einde deze akten niet te moeten ontleden, deelen wij dezelve letterlijk mede onder de bijdragen Litteras D, E en F.

Op 21 Juni beklom Claude de Berlaimont, heer van Hautpenne, bij verrassing met zijne troepen het kasteel van Breda, overrompelde de stad, om ze weder onder het gezag van Philip II te onderwerpen.

Het is te denken, dat het Turnhouts-garnizoen, ofschoon door de Staten naar Turnhout gezonden, daaraan verraderlijk deel nam.

Den 28 der zelfde maand, gaven Diereckx en Cornelis Van Mierde, tegen den interest aan penning 16, te leen aan de wethouders te Turnhout, eene som van 200 carolusguldens, ten einde de contributiën te Eindhoven te kunnen voldoen.

Op 21 Juli werden Thomas Van Vuyden, schepen, en Hendrik Groenwevers te samen naar Eindhoven gezonden om aldaar 306 rinsguldens 15 1/4 stuivers voor de contributie van hooi voor de vrijheid aan de lansiers te betalen. Onderwegen werden zij van de vrijbuiters gevangen genomen. Zij verkregen echter hunne in vrijheid stelling met 't betalen van 170 rinsguldens 15 1/4 stuivers.

Dezelfde Thomas Van Vuyden, die voor zijne medeschepen

ook in den loop van het jaar naar Diest en Leuven werd gezonden om contributien te betalen en geschenke te doen ter aanbeveling van de vrijheid, werd op een zijner reizen door de soldaten van Westerloo in hechtenis genomen. Turnhout moest voor zijn losgeld 200 rinsguldens, en voor verteerde kosten, in zijne gevangenis gedurende elf dagen 6 rinsguldens en 12 stuivers betalen.

De Burgemeester Christiaan Van Dorn werd te Antwerpen ten onrechte in hechtenis genomen onder voorwendsel, dat hij ten achteren was in 't betalen der beden. Agneet Van Dyck, zijne echtgenote, alhoewel ziek zijnde, liet haar naar Antwerpen vervoeren, draagster zijnde van eene door de wethouders geteckende kopij van de betaalde assignatie, van 512 rinsguldens waarvoor hij gevangen was. Hare prijswaardige daad werd bekroond door de invrijheidstelling van haren man, en de belooning van de vrijheid bepaalde zich bij de teruggaaf harer reiskosten, 5 gulden en 1 stuiver.

Kort daarna wisselde de Burgemeester Van Dorn het tijdelijke met het eeuwige. en zijne weduwe hertrouwde met Regnault Debye.

In den loop van dit jaar werden er gedurig wethouders en burgeren van Turnhout, hier en daar om eene of andere reden, hetzij door de Staatsche of door den Spaanjaard gevangen; welkers vrijheid men alleen met het betalen van een rantsoen konde verkrijgen. Dit lot was onder anderen te beurt gevallen aan de nagenoemde personen waarvan nog geen gewag is gemaakt, namelijk: aan Huybrecht en Michiel Schoorwegen te Eindhoven. De schepenen Jeroom Verscheps, welke de 7 November gelast werd 777 Rg. en 3 stui-

vers te gaan betalen voor contributie aan den kapitein de Haultpenne te Breda, werd onderwegen zijn geld afgenomen en door de soldaten gevangen, naar Geertruidenberg gevoerd. Colonel Berwouts te Herenthals eischte voor losgeld van de schepenen Huybrecht Viruly en Anselm Pauwels 92 rinsguldens.

De sommen gelds die de vrijheid in dit jaar te Herenthals betaalde zoo voor de fortificatien als voor de contributien, enz., zullen wij, zooals zij in de rekeningen zijn aangeduid, hierna opgeven :

Voor de fortificatie, het onderhouden der paarden van Colonel Berwouts, van haver en hooi en op korting van den 100 ^e penning 1580-1581.	2084.15.
» verschotten van Jan Van Buyten voor den 50 ^e penning alsmede aan Jan Dries, weerd in de Kroon, voor Colonel Berwouts paarden	96.00.
» 2 maanden contributie aan Colonel Berwouts op 8 November 1581.	565.16.
» de gravers aan de fortificatien	427. 1.
» de paarden en karren die eraan hadden gewerkt, (men had dit geld geleend aan 10 % van Antonius Berens.) .	458.8.
» Contributie aan den 5 ^e penning aan kapitein Van Raust op 6 December	556.16.
» Contributie aan den zelven op 13 November	150.00.
» de gravers » » op 22 December	100.00.
» » aan kapitein Broexbyl op 29 December	283.8.
» zijn soldaten.	12.00.
» de gravers aan Antonius Berens.	15.00.
» » » Peeter Ooms	25.7. 1 oort.
» het aandeel in 4 paarden en 8 pionniers aan den Tresorier der Staten	60.00.

Voor Contributie op korting van den 5^e penning op 14 September 138.
 » Contributie 1500 rinsguldens welke de vrijheid aan Capitein Alonzo Lopez niet konde betalen, gaf deze een uitstel voor 700 gulden, mits een interest van 10% en men leende aan den zelfden prijs, op obligatie, voor 3 maanden, bij den 1ste huissier van de staten van Brabant 600 gulden

In Eindhoven betaalde men in 1581, te weten :

Den 11 Januari aan Mr Kesselhel.	492,6 st.
» 15 Februari » Mr Secretaris van de haultpenne voor id .	277,19 »
» 3 Maart » » Kesselhel	225, 4 »
» 21 id » » id	202,16 »
» 6 April » » Gerwen	215,13 »
» 12 id » » id.	35,19 »
» 11 Mei » » id.	297,10 »
» 26 id. » » id.	202,6 »
» 5 Juni » » id.	460, » »
» 30 id. » » id.	452, » »
» 18 Juli » » id.	309, 1 »
» 1 Augustt » » id.	301,5 »
» 16 id. » » id.	284,11 »
» 27 September » » id.	200, » »
» 2 October » » id.	200, » »
» 25 id. » » id.	200, » »
» 14 Jan. tot 15 Mei aan de kapiteinen Georgio Massaij, Georgio Renalduy, Helman en Pedro Boboca voor hooi	331,15 »
Voor een bolwerk aan huislieden aanbesteed	750, » »

Wij vermeenen ons bij de voormelde betaalde sommen te kunnen bepalen en er geen verder meer te moeten opgeven.

De lezer zal immers genoeg beseffen, wat ongelukkigen tijd boer en burger had te beleven.

Echter geven wij nog een brief die den bevelhebber Louis De Roy te Eindhoven had geschreven, in antwoord op een reklaam van den Secretaris van Turnhout, om ontlasting te bekomen van de levering van hooi en strooi.

Hierdoor zal men zien welken regel de gewapende macht aannam om betalingen te verkrijgen.

Voormeld antwoord, dat wij letterlijk onder de bijdragen Litt. G mededeelen, wil in kortere woorden zeggen: Secretaris, ik heb uwen brief ontvangen, waaruit ik verstaan, dat gij meent dat wij gij ul. burgers in de contributie van hooi en strooi ten onrechte behouden. Dit is zoo niet, maar wel gijl. zijt nog van uw dubbel contributie 1300 guldens schuldig, volgens een bewijs aan Duitschen gegeven. Daarom ziet dat gijl. die betaald, of anders zullen wij die, grootelijks tot ul. schade, met paarden en voetvolk, komen halen. Hiermede dan zijt Godt den heer bevolen.

Uwen goeden vriend.

1681.

Onder voorwendsel van arme afgedankte soldaten, werden de Kempen en het land van Turnhout steeds meer en meer, door vagebonden geplaagd. Deze bedreven alle hoosheden.

Om dit zooveel mogelijk te verhelpen, werden de *gecoilteerden* van het land van Turnhout bijeengeroepen, die in zitting van 8 februari besloten, van op gemeenekosten dezelve te verjagen of te vangen. Zij bepaalden tevens van in eene nadere zitting een reglement voor te brengen, om de kosten wederzijds te helpen dragen.

In zitting van 5 Mei besloten de *gecoilteerden* voorloopig, tot nader reglement, dat is wegens het kwartier van Turnhout (Rumpst en Boom, niet begrepen) zoude worden gegeven:

Voor ieder vagebond, die zoude worden gevangen, en ter dood verwezen 400 gulden;

Voor die, welke gegeesseld, gebrandmerkt, of andersints lichamelijk zouden worden gestraft 150 gulden, en voor degene die gebannen zouden worden, 100 gulden (1).

Drie vagebonden: Andries Vandermark H. Aendrickx en Job. Dierx, werden te Turnhout in 1681—1682 gerecht.

Aan drie personen, voor het bewaken van de zelve, dag en nacht, had men betaald 62 gulden 8 stuivers; en

(1) Zie bijdrage Litt. II.

voor het assisteren aan de executie van drie veroordeeldenmen, gaf aan de wijken der burgerwacht voor de Potterstraat en Herenthalschestraat 340 potten bier.

Aan de smid Tielemans, voor de ijzere boeijen van de gevangene betaalde men 20 gulden 4 stuivers, en den advocaat Dresseleer voor het pleiten voor de gevangenen verkreeg eene belooning van 60 gulden.

De kerkmeesters hadden het ook noodig geacht de kerk te doen bewaken, ten tijde dat *Scheeffhooft cum suis* hier omtrent was rondzwervende.

In de bovengemelde vergadering van 8 Februari gaf de raadshcer Pauly aan de genoemde *gecoilleerden* kennis, van de herhaalde benoeming van den Grave van Salazar als luitenant-generaal, en zij besloten van hem een brief van gelukwensching, en 80 sisters haver te doen geworden.

Ten gevolge van het overlijden van den hoofdschout J. B. Van Meurs, benoemde de Hertogin Van Zimmeren, als vrouwe en baronnes van Turnhout, den 21 Februari 1681, voor haren hoofdschout, de heer Antonius Vloers, licentiaat in de rechten.

De schepenen der vrijheid herkenden hem in die hoedanigheid vijf dagen daarna. (1)

Men had dit jaar, volgens gewoonte op de schepenmaaltijd twee dagen, goed gefeest :

Voor de schepen maaltijd betaalde men aan de weduwe

(1) Zie bijdrage Litt. J.

Van Alphen 154,4 stuivers.

Voor een quartel wijn aan Laureijs Reijns 53,» »

Aan de speelman Jan Janssen en medegezel
voor twee dagen 5,» »

En aan den knaap van St. Sebastiaansgild,
voor zijnen dienst 4,» »

Het kwartier van Turnhout werd den 16 april aange-
maand de volgende sommen wegens nog verschuldigde
achterstallige oorloglasten te betalen aan den Rentmeester
Ph. Van Parys, te weten :

De Vryhey van Turnhout	1345.	9.	6
Arendonek	445.	1.	.
Weelde	181.	3.	6
Poppel	191.	15.	6
Ravels	121.	1.	9
Wecheldersande en Vlimmeren	121.	10.	.
Lille	227.	11.	6
Gierle	265.	.	.
Baerlehertog	139.	3.	3
Merpplas	188.	8.	9
Vosselaer en Beersse	221.	2.	6
Rumpst	760.	16.	.
Boom	339.	7.	.

Om de lasten der vrijheid te kunnen betalen, liet men
volgens genomen besluiten door de schepenen en ge-
zworen, dit jaar ter pijen aflezen :

Op 2 Maart	2	koningsbeden	en	4	lastbeden ;
» 1 Juni	2	id.	»	4	id.
» 10 Augusti	1	id.	»	2	id.
» 16 November	2	id.	»	4	id.

Op 17 April als wanneer H. H. de Hertogin Van Zimmeren, op haar kasteel in de vrijheid was, besloten de gecooiteerden van het land van Turnhout, op voordracht van den hoofdschout:

« *Gelijcken in Corporé de selve te gaan de handt cussen*
« *en te presenteren hunne onderdanige diensten.* »

De gecooiteerden gingen denzelfden dag Hare Hoogheid op haar hof (het kasteel) verwelkomen, en hun voormeld besluit volbrengen.

De Hertogin, die steeds de wethouderen en de ingezetenen van hare Baronie op de vriendelijkste wijze ontving, dankte hun hartelijk, en had tevens het genoegen de *gecommiteerden*, den akt van Vrijdom, de welke zij op haar vertooghschrift had bekomen, te overhandigen, en van welke wij hierna afschrift mededeelen:

A son Alteze Serenissime.

Remonstre avec humble respect le Sr Mareq Pauly Conseiller Ordinaire et ouvoye de Madame La Duchesse Palastine de Zimmeren née Princesse d'Orange, que sa Maté et son Alteze Imperiael, L'Archiduc Leopolde, lors de son Gouvernement, ont esté servy d'eximer et affranchir les inhabitants du Paijs et franchise de Turnhout, appartenant pour lors a la Dame Princesse Douariere d'Orange, de glorieuse memoire, sa tres honorée Mere, des logements de tous gens de guere tant des armées de sa Maté que des troupes auxiliaires, avecq expresse declaration de faire jouyr la dite Dame et ses subjects de l'entier effect dicelle grace; la quelle declaration, fut depuis ratifiée et confirmée par aultre acte de sa dite Alteze Imperiale du XX¹^{me} de Xbre XVIIe L.V: *Avecq declaration et ordonnance, son intention estre que les inhabi-*

tants du dit Paijs et franchise de Turnhout jouissent de la dite exemption tant au regard des gens de guerre des Armées de sa Maté que des troupes Auxiliaires, et que des suite ils ne seront quottisez es sommes accordées à sa Maté pour la redemption des dit logements par les quartiers voisins du district d'Anvers et Aultres, tont suivant l'Acte reposant à l'audience generale de sa Maté Le quel benefice fut ensuite et conformement le mesme acte confirmé de son Alteze Don Jean d'Autricce selon la voluté de sa Maté par un decret du XIX de feburier XVIe L.IX comme il en appert par la Copey cij Jointe.

Ses Exces les Marquis de Caracena, Don Castel Rodrigo et les aultres Gouverneurs et Capitaines Generaulz de ce Paijs ont parraillement fait Maintenir et Continuer le mesme benefice d'Exemption selon plusieurs aultres actes cij aussi annexez.

Et son Exces le Ducque de Villahermosa ait de mesme esté servye de confirmer la ditte exemption par son acte et decret parraillement cy joint.

Et bien qu'en cette conformité la dite Dame Dnchesse ne doute aucunement ou vrè Alteze serenissime ferat semblablement maintenir et continuer a ses Inhabitants du dt^e paijs et franchise de Turnhout la mesme Exemption à l'advenir en occurance, se Remonstrant en Sad^e qualité se retire par ordre dicelle Dame a vre Alteze Serenissime.

La suppliant en toute humilité que le bon plaisir soit d'ainsy se de clarer, confirmer et d'en faire aussi depecher acte in forma quoy faisant etc.

APOSTILLE.

Son Alteze ayant eu rapport du contenu en cette requete at déclaré et declare son intention estre que les Inhabitants de la terre et Seign^{ie} de Turnhout jouissent plainement de l'exemption accordé à jcelle, Tant de la part de sa Maté que de celles des Seigr^s Lieutenants Gouverneurs et Capn^s Guaulx de ces Paijs Predecesseurs de sa dite Alteze, aussy bien au regard des gens de guerre des Armées de sa dite Maté que des troup-

pes auxiliaires et qu'ensuytte de ce ils ne soyent quotisez es sommes accordées a sa Maté pour sa redemption des dits logement par les quartiers voisins du district d'Anvers excepter les Villages de la dite terre et Seignie n'appartenans a la Dame Duchesse de Zimmerman qui ne sont compris dans ce benefice comme les autres, et partant ordonne sa dite Alze a tous, ceulx qu'il appartiendra de se regler selon ce sans difficulté, pour estre telle la volente de sa Maté suyvnt les déclarations précédentes, fait à Bruxelles le dixneufuisme de feburier Mille sixcent huitante un: estoit signe Alexandro Farnece et plus par ordonnance de son Alze L. Claris.

Concordat cum Origināli

Quod attestor.

(Signé) PROOST. S^{ris}.

De Hertogin van Zimmerman was onverwacht zonder voorkennis, met haren hofstoet naar Turnhout gekomen op 14 April. Men had alleenlijk met er haast de gilden kunnen oproepen, en door het gelui der grootte klok, en het losbranden van het grof geschut hare aankomst bekend gemaakt. Nochtans kon H. H., door het gejuich en de vreugdegalmen der burgeren genoegzaam bemerken, de genegenheid en ware achting welke men haar toedroeg, en hoe aangenaam hare wederkomst in de vrijheid, aan iedereen was.

Het verblijf van de Hertogin op het kasteel had wederom veel levendigheid in de Vrijheid gebracht.

Voor het vertrek van de Hertogin naar Geertruydenberg op Augusti, waren er eenige van de gilden opgeroepen om H. H. te vergezellen tot Baerle.

Eenige van hare bedienden verbleven te Turnhout tot den 8^e Augusti.

Den 17^e Juli, als wanneer de secreteris Proost lezing gaf van de kwartiersrekening van Turnhout, die aangenomen werd, besloten de *gecommiteerden* dezelve te doen op den 1° September daarna, en met malkanderen *een vriendelycke maeltyl te eten ten huize van de weduwe Van Alphen.*

In de zitting van den 27^e Juli, die op het beschrijven van den hoofdschout plaats had, deed dezen aan de afgevaardigden van het Land van Turnhout kennen: dat H. H. de Hertogin Van Zimmerman nog tot den volgenden woensdag op haar hof zoude blijven. Verder dat er bij deliberatie was beslist geworden H. H. met een *honorair* van 4000 gulden te herkennen, en ook voorsteldè deze toegestane giften, die nog niet was betaald, te verhoogen. (1)

De verzamelde afgevaardigden stelde hunne beslissing hierover uit tot den volgenden dinsdag ten tien uren, om alsdan te samen afscheid van Hare Hoogheid te nemen.

Twee dagen later, dinsdag 29 Juli, besloten de voornoemde afgeveerdigden H. H. op haar hof te gaan bedanken, voor de goede zorgen en genade die zij aan dezen lande had gelieven te toonen; en dat zij met aanbieding van wederkeerende diensten, en verplichtende herkentenis, het toegestaan *honorair* op 30 November 1680, met 2000 gulden zouden verhoogen, en met nieuwjaar 1682 betalen. (2)

Uit Passebrugge, zond den Baron van Perck den 21 Augusti aan den hoofdschout te Turnhout, om te worden afgekondigd: plakkaten waarbij men eischte volgens bevel van den Prins Van Parma, van zonder uitstel op te geven: de

(1) Zie bijdrage Litt. K. — (2) Zie bijdrage litt I.

hoeveelheid en de hoedanigheid van (de leën en geestelijke gronden, bosschen, vijvers, gerssinghen of andere) met de middelbare waarde en opbrengsten derzelve; met waar-schouwing; dat bij gebrek hier aan te voldoen, er niet zonder tegenheid zoude moeten geprocedeerd worden tot de uiterste bedreiging der plakkatens, terwijl de rechtvaardigheid en het welvaren der Provincie zulks vereischte.

Den 22° October ontvingen de Turnhoutsche wethouderen van de Hertogin Van Zimmeren eene belangrijke tijding voor de vrijheid, en waardoor aan handel en nijverheid een groot voordeel werd verschafft. H. H. liet weten dat, door aanhoudende verzoeken zij den dienst der *Posteryen* over Turnhout had verkregen, mits het volbrengen van eenige voorwaarden in den volgenden brief aangehaald. Bij het lezen van denzelven kan men beseffen welke, genegenheid H. H. de burgeren toedroeg, en met belangstelling de gelegenheid destijds waarnam om Turnhout's welvaren te bevorderen en te ondersteunen. (1)

Brieff van H. H.

Erent-feste Voorsienige Lieve Getrouwe.

De wijle ons niet ter besten gaat als den welstant van de goede Inne-gesetenen van onse stadt vrijheid, en Lande van Turnhout ende vvolgens tot bevoorderinghen van die onse gedachten continnelijken hebbende laeten gaen soo hebben wij onder anderen gheoordeelt te meestbeste te sullen strecken in cas den heere Graeve Van Taxis conde worden ghedis-poneert desselfs, posteryen te doen verplaetschen en over Turnhout te laeten passeren waerom-me ten sine voors; by ons Iterative Instantien

(1) Het is van dien tijd dat er alhier een Posterij dienst heeft bestaan.

synde ghedaan, soo heeft den gemelden heere Graeve daer inne eynde-lijk in Consideratie van onse Intercessie ghecondescendeert, en dewyle wy niet alleen belooft maer ook ons hebben gheengageert, te sullen verzorghen dat daer inne egheene vvhindinghe en sal worden ghedaan soo hebben wy goetghevonden UE by desen daer van kermisse te gheven op dat door UE goede voorsienighe, de gerequireerde 'ordres moghen worden ghestelt dat de wegghen, straeten en bruggen (alwaer de Ve Post sullen comen te passeren) behoerlijken ghemaect gherepareert en onderhouden mogen worden en daer door affghesneden alle redenen van clachte die soo considerabel benefiete soude kunnen diverteren, offe ten mintens Interrumpteren, ende waeromme UE sult connen oordeelen, dat wy eenighe verderen dienst aan de ghemelde onse goede Inne-gesetenen souden connen toebrengghen, soo sal noodich syn dat daer van aen ons tydighe notificatie werde gedaen en sullen in Sulcken ghevalle ende by alle occassien trachten te contribueren 't ghene ons eenichsints mogelijk is ten beste van de voors, onse Stadt, Lande en Vryhey van Turnhout.

Waer mede wy UE bevefende in de protexie Godes.

In 's Gravenhage desen 28 October 1681.

UE goetwillighe

(Geteekent) MARIA.

In de maand December, den 11°, kreeg men bericht, door de aankomst van eenige der Hertogin's bedienden die de zalen en kamers van het kasteel kwamen in orde brengen, dat genoemde Hertogin andermaal dit jaar, haar Hof alhier zoude komen bewonen. H. H. die zich te Turnhout behaagde, kwam inderdaad den 15° der voornoemde maand, vergezeld van de vorstin van Nassau, en andere Edellieden van haren hofstoet, haar verblijf op het kasteel nemen. Hare

Hoogheids aankomst werd op dezelfde wijze als in de maand April begroet. (2)

De Hertogin verbleef met haar Hof den ganschen winter alhier en vertrok maar den 20ⁿ Maart 1682.

Den 22ⁿ december besloten de *gecommitteerden* van het land van Turnhout, H. H. de Hertogin Van Zimmeren, over hare herstelde gezondheid en hare terugkomst alhier te gaan gelukwenschen, en de vertering te Baerle te voldoen. (3)

(2) Het is te veronderstellen dat H. H. verzocht had geene inhaling te doen.

(3) De *gecommitteerden* hadden sedert den 28 October geene zitting meer gehouden.

1781.

Bij beraming van 24 April, verleenden de Turnhoutsche Wethouderen aan de kanonikessen van het H. Graf alhier, eenen jaarlijkschen vrijdom van accijsrechten van een aan miswyn, als in aanmerking nemende, dat er dagelijks in hunne kerk missen werden gecelebreerd, zoowel door vreemde als ingezetene priesters.

Den 17 Maart werd Anna Maria Janssen, in huwelijk met Antonius Van Savelcuyl alhier, voor dieften, met en zonder braak, door de Schepene van Turnhout, verwezen om *gegeesselt te worden tot den bloede*. Daarna gebannen voor den tijd van twintig jaren buiten de stad en vrijheid en uit de provincie van Brabant, na bekomene machtiging van den Souvereinen raad.

Deze machtiging werd den 27 der zelve maand verleend, maar het vonnis werd niet uitgevoerd.

De veroordeelde was middelerwijl uit de gevangenis ontsnapt. Haar vonnis werd den 30^e Juni ten puijen afgekondigd. (1)

De 4^e Juni werd de volgende politique ordonnantie van 30 November 1771 over het gewicht van het brood, ter puijen afgekondigd en welke luidt :

Alsoo van alle oude tijden het gewieght van het roggen broodt is gefixeert geweest op thien ponden, de half naar advenant, waarnaar den keur altijd gestelt wordt, soo wordt andermael geordonneerd aan

(1) Zie bijdrage Litt. N.

alle backers van sich stiptelijk naar het voors gewicht te conformeeren op pene van seven schellingen amende voor ieder brood dat te light sal bevonden worden soo van de heele als halve brooden, en de verbeurte van het broodt, blijvende alle voorgaande ordonnantie ten opsichte van het broodt gemaakt in volle vigueur.

Op 15 Juli werd er bij publicatie verboden aan alle bewinners van erven tegen den nieuwen dyk, van assche of mesthoopen aldaar op den weg te leggen, op pene van seven schellingen.

Den 18e der zelve maand besloten de genoemde wethouderen van, op de voordracht van M. Hausé, ontvanger van Z. M. rechten, veranderingen toe te brengen, aan het huis van den H. Geest, genaamd het H. Bloed (de tegenwoordige pastorie) volgens het ontwerp van den heer ingenieur Roelandts, bedragende 2550 gulden.

Dit besluit werd genomen, onder voorwaarde dat het kantoor aldaar zoude blijven, zoo lang het binnen Turnhout zoude wezen, en dat Z. M. finantiën altoos eene jaarlijksche huur zoude geven van 250 gulden.

Op 9 September maakte men ruchtbaar en herinnerde aan de inwoners de politique ordonnantie van 23 October 1779 verbiedende het verkoopen van drooge noten en witte koolen.

Er waren andermaal eenige gevallen van ziekte, (de rooden loop) bestatigd.

Den 19^{den} derzelve maand, werd de heer Joannes Liebrechts, licentiaat in de medecijnen, als Stads doctoer aangesteld met eene jaarwedde van 80 gulden, in vervanging van Mr J. B. Loyens, ontslaggever.

Men kondigde nogmaals ter puijen af op 23 der voornoemde maand, de ordonnantie van 23 Mei 1677, wegens de uitvaarten, rijs dragen aan de geburen en het bijeenkomen of vergaderen der vrouwen in de kinderbedden enz.

Den 24^e November werd de ordonnantie id. 10 October 1676, wegens de graanmarkt opnieuw afgekondigd.

Den 30^e December herinnerde men ook aan de ingezetenen, de ordonnantie wegens het zingen met nieuwjaar.

BIJDRAGEN

A

Te Wencelyn tSerclaes kenne en lyde mits dezen vuyt handen Van Vuyden comparende vuyten name van die van Turnhout ontfangen te hebben te zomme van « vyff hondert guldennen eens» my en den soldaten toecomende van zeker belooft rantsoen zoe dat ik alsallen dauder hier in vervangen kenne ten vollen vernueght en gecontenteerd te zyne van voors. rantsoen in oircondt der waerheyt zoo heb je dit selver geschreven en met myn gewoonlyck hant onderteekent.

Actum vuyt Eyndhoven dezen xxvii^e Januario anno xv^e en lxxxj by my

(geteekend) Wencelyn Tserclaes.

B

J. Henr. Van Mechelen, Schout.

A tous ceux qui ces presentes lettres de certification verront ou oüront salut. Nous Eschevins de la ville et franchise de Turnhout schauvir facons en foy de verite a la requeste de monsieur henry van Mechelen Escoutette pour le present de la dite franchise et de terittoire de Turnhout, que les d^s Escoutette et ses lieutenants durant le terme de quatre ans, qu'il a tenu lestat et office des lescoutette en lad^e franchise, sont portez bien et louablement en leurs charges sans oncq. avoir fautz chose repugnantes ny a la service de sa Ma^{te} ny aussy a la religion chatoliqs Romaine mais sont toujours gouvernez comme bons

et feaulz sujets et officiers de Sa Ma^{te} sans jamais auoir veu entendre lecontrarie. Sans maling ny engaigne quelconqz. Et par ce que cest chose juste pie et honeste donner tesmonagie de la veritessinguliere-ment y estant requis, auons nous Eschevins susdits ces presentes nos- tres lettres sellez du seel de la dicte franchise le dousesme jour de fe- bürrier lan de ure Seigneur quince cent huitante et ung.

C

De Vryheyt.

Allen de ghenen etc. Wy huybrecht Gevaerts, hieronymus Verscheeps Jan Pauwels, henr. Vanroy, Peeter Dirix, Peeter Cauters ende Dierick Knechts Schepenen en wy Wouter Mys, Cornelins Van Mierde, Cornelis Wils, henr. Engelen, Jan Dominicus, Peeter Ooms en Wouter Roymans gezworen der vryheit van Turnhout kennen ende lyden dat wy vuyt nae- me ende van wegen der voirs vryheyt opgelicht ende ont- fangen hebben vuyt handen van Laureys Bacx Coopman tot Antwer- pen te bevallen en betalen de zware lasten en contributien daarmede de somme van sesse hondert dertich rguldens eens om daarmede de vs. vry- heyt belast is tot Herenthals aan Capitein Alonzo Lopes ende elders te moeten doen, ende gelooven wy Schepenen en de gezworen voorgem. tsamen en elk van ons besunder de voirs somme van 630 Rg. den voirs. Laurys Bacx of den brenger des briefs wederom te geven en te resti- tueren den xxi marty nu naastcomende sonder interesse. Ende dat al zonder prejuditie oft eenige inovatie van der obligatien particulier bij- den vs. huybrecht Gevaerts, henr. Van roy en Jeronimus Verscheeps on- derteekent daer voerens verbyndende 1 gheel corpus der vs. vryheyt en de elck van ons vs. onze persoonen en de goederen, haeffelyk ende erfelyk hebbende ende vererygende sonder argelist in kennisse der waerheyt zoo hebben wy Schepenen en gezworen voorn. den zegel ter zake van de vs. vryheyt opt spats an dezen doen drukken den viii Februarii 1581.

D

*Soen Stuck Franchoys Schosen ende de vrienden,
van wijlen Peeter Goivaerts.*

Alsoo Franchoys Schosen hadde op den 11. dach Marty 1581 tot Co... grooten leetwezen en de mischagen van levenden lyve ter dood gebracht Peeteren Goivaerts. soe heeft de zelve Franschoys den vrienden Wed. van zelve Goivaerts oytmoedelyk doen versoecken tot appaisement en versoeninge van selven misusie nederslach, welck voirs. vrienden geinduceert zynde door tusschenspreken van goede mannen hebben hen gesubmiteert in de vuytsprake ende vercleeren van eersamen en discreten henryk Gysels ende hans Rysens, ende de voirs. Franchoys in den eerweerden heer Lucas Laurenty, pastoir alhier en de Wouter Mys, na samen als keerslieden ende minnelycke peysmaeckers, die welcke tal ouderlingo coicatie ende presentation, hebben henne vuytsprake ende detérmintie gedaen in dor vuegen ende manieren hier nae volgende:

Te wetene dat de voirs. Franchoys eerst voer profittable amende sal geven ende betaelen tot subsidie ende onderhoudt van kynderen des voirs. afflyvigen de somme van hondert tseventich soenguldens, te betaelen in drye payte weten van seventhien weken tot xvii weken, ende alsoe binnen siaers te vollen moeten betaelt wesen. Daar off de ierste paye zal moeten betaelt wesen binnen xvii weken nae datum van desé en zoe voortae, daer voirens de vs. misdadige gehouden zal wesen te stellen goede ende sufficiente borge als principaal deze bancken rechts van Turnhout dwanckelyk.

Item boven desen zal de voirs. misdadige terstond betalen de verteerde costen ende kerckenrechten in de vuytvaert van vs. afflyvigen gedaen, metter begravinge dootkist en dyergelycke.

Item en de boven desen sal de voirs. misdadige in een teecken van eenen grooten leetwesen moeten doén een eerlyck voetgeval, hervoets, blootshoofs ende in zyne lyne cleederen, hebbende in beyde syner gevoude handen een bernende wasse kersse, ends dat in zekere camer daert de Wed. ende vrienden van afflyvigen hem sullen ordonneren, dweleck zal

geschieden in de presentie van momboirs ende vrienden van afflyvigen metter Wed., soe verre als haar gelieft daar by te comen, ende oyck in presentie van officier mét tweeschepenen die den zelve tsoe sullen confirmeren met vonnisse interdiet ende oyck presentie van voirs. keerslieden, sonder meer volck daerby te mogen comen.

Item en de boven desen sal de voirs. misdadige ter Itemplaten van de Wed. ende den vrienden van den afflyvigen drye jaeren lanck schouwen ende vlieden het gezelschap van vrienden van zelve afflyvigen, en blyven vuyt de herbergen, en de ander huysen daer hy weet dat sy lieden zouden syn, maar zoeverre als hy in eenige herberge gelach oft in ander gezelschap is, Ende de wed^e oft eenige van vrienden van afflyvigen daar by comen zoo en zal hy nyet veure vluchten of wycken.

Item ende en zal hy misdadige binnen de drye naestcoemende jaeren gaende ende verkeerende binnen dese vryheyt geen geweer oft opstekers mogen draegen oft over hem hebben.

Item zal noch moeten gaen aan deen zyde van de straten soe wanneer de Wed. oft vrienden, van afflyvigen hem ontmoeten sullen, zoe verre als hy dezelve te voirens ziet comen.

Item ende daer en boven en sal de misdadige binnen zyn huysgestaen in de potterstract alhier nyet mogen wonen, voor bamisse naestcomende maar zal zyn huysvrouwe tvs, huys mogen blyven bewonen ende haar neringe doen gelyck zy tot nog toe gedaan heeft.

Ende op allen dese voorgaende punten en articulen hebben de vs. momboirs metter Wed. ende den broeder van wylen Peeter Govaerts vs. afflyvige de vs. Franchoys Schosen t voirs. misdaad ende neerslach, voer zoe vele als in hem is vuyt ganscher herten en ter liefde Goids vergeven.

Aldus gedaen binnen de Prochiekerke der vryheyt van Turnhout voirs. ter presentien van vs. keerslieden ter eenre en ter andere syde, ende mede comparerende Geerd t en Jacob Vueghs, gebroeders, Wouter Mys en Jaspas van Kynschot stellen hent samen en elck besunder borgen, als principael voer het voldoen van deze vuytsprake. Actum ter mannisse de Schouth en wysen van Jan Pauwels en henr. Van roy schepenen der vryheyt van Turnhout den ix Juny 1581.

E

Soenstuk

Sebastiaen knechts

en

de vrienden van Wouter Faes Huyps s^r.

Alsoo nae zeker onminne ende Combat opgeresen tusschen Sebastiaen knechts misdadige, ende wylen Wouter Faes huyp sone allyvige, de voirs. Wouter is by den voirs. Sebastiaen op den 11^e juny bestleden van levende lyve ter doot gebracht, tot grooten mishage ende leetwesen van voirs Sebastiaen, ende geconsidereert donnooselheyt van voirs. seyde ende dootmoedige supplicatie met oeyck dintercessie van goede vrienden van voirs. misdadigen soo nopens de conditie van persoon als oeyck het cleyn vermogen en belastinge van huysvrouwe en kynderkens desselfs suppliants, ende om van voirs. neerslach ende geschille daer vuyt geresen te maecken een oprichte gedurigen peys ende versoeninge, hebben de voirs. misdadige geassisteert met Mr Wouter Mathey en huybrecht knechts zyn naeste vrienden ter eenre ende de moedere, broeders, en naeste vrienden van voirs. allyvigen (van welke Cornelius faes huyp s^r moetsoender is ter andere zyde hen gesubmitteert in der naebes. persoonen als keerslieden en minnelycke peysmaeckers, te weten de voirs. Sebastiaan in den eersaemen' ende voorsienigen heer Lucas Laurenty pastoir, henrick Vanroy schepenen en Mr Jan Walscharts secretaris der vryhey van Turnhout, ende de voirs. vrienden van allyvigen in den eersaemen Geerdt schoenmaekers ende Jan Claes heyde woonachtig tot Ravels, ende nae vele verscheyden raden, remonstratien en coccatien hun in die gehouden en geproponeert, hebben de voorkeerslieden dycn aangaende haar vuytspraken en determinatie gedaan in der vuegen en manieren hierna volgende te wetene dat de voirs. misdadige gehouden zal zyn te betaelen ierst de costen van dese dachvaert; mitsgaders de kerkenrechten ende de costen van der vuytvaert tamelyck ende properlyck te doene, oft anderssins daer aff te hebbene de goede moeyte van allyvigen vrienden,

Item boven dezen zal de voirs. Sebastiaen noch gehouden syn te betaelen voer proffitable amende de somme van een hondert soenguldens, ende dat in dry payen achtervolgende de gemeyne landtrechte dat is van seventhien weken tot XVII weken daer voerens hen stellen borgen als principael de voirs. Mr Wouter Mathey en huybrecht knechts, tsamen ende elck van hen besunder.

Item in de plaetse van een voetgeval zal de voirs. misdadige gehoud en zyn tot Ravels te seynden ende leveren aen vs. vrienden ten dage alsnu aldaar de vuytvaert van voirs. allyvigen doen sal de quantiteit van VI lopen corens. Om die by deselve vrienden tot laeffnisse van der siele der vs. allyvigen aen armen schamele menschen vuytgeroyckt ende gedistribueert te worden, zoe hen goetduncken en gelieven zal.

Aldus gedaen ende vuytgesproken by de voirs. Kerslieden, ter presentien van voirs. moetsoende, met oeyck de moeder, broeder, suster ende ander vrienden van voirs. allyvigen, en van voirs. Mr Wouter Mathey ende huybrecht knechts naeste vrienden van vs. Sebastiaen, ende mits te bekennen van voirs. partyen en advoys van Ighene des voirs. is, soe is allen tvoirgaande by behoirlycke stipulatie des stadhouders van schouth en weysen van Jan Pauwels en Peeter Cauters schepenen der vryhey van Turnhout geratificeert en geconfirmeert actum den IX juny 1581.

Gecompareert op heden den IX juny 1581 Mr Wouter Mathey en huybrecht knechts vuyten naeme ende van wegen Sebastiaen knecht, vercleeren dat nyet tegenstaende de accorde voirs. dage metter naeste vrienden van wylen Wouter faes huyp s^r aangegaan, om zekere reden hen lieden daer toe monerende, sy lieden nochtans nyet en begheeren te profudiceeren alle de defencien en goet recht dwelck voirs. Sebastiaen eenichsins zoude moegen competeren in desen saecke, protesterende daer aff in tyde en wylen te blyven op hun geheel tsy tegens den officier of daert behoiren sal.

Actum ter prestien van Jan Pauwels en Peeter Cauters Schepenen &

F

Soenstuk

*Jacob Haecx, Jacobs sone, misdadige,
ende
de vrienden van Cornelis Ooms, Symons sone.*

Alsoo tusschen Jacob Haecx Jacobs sone misdadige ende wylen Cornélius ooms Symons sone allyvinge was oppgeresen zekere questie ende geschille waerdoerens de voirs, partyen met wapenen tegens malcanderen zyn strythaer geworden, is alzoo de voors. Cornelis Ooms door toedoen van voirs. Jacobben van levenden lyve ter doot gecomen, tot grooten mishage ende leetwesen van den zelven Jacobben. Ende om van denselven geschille en misuse te maecken eenen gestadigen peys ende concordie, hebben Jacob Haecx doude vader van voirs, misdadige en de Symon Ooms vader van allyvingen voor hem zelven ende mede in den naeme van synce kinderen ende vrienden, hen gesubmitteert in de vuytsprake ende determinatie van nabeschreve persoonen als minnelycke peysmaeckers ende keerslieden ter eenre ende ter ander zyde, te wetene de voirs. Jacob Haecx, in den eersaemen en discreten henri Van Roy, Antonis Van plas ende Jan Van Schalluynen janssone, en de voirs. Symon Ooms in den eersaemen Wouter Roymans, Peeter Everaerts en de Peeter Van Eersel mesmaecker, welke kerslieden hunne vuytspraecke ende vereleeren hebben gedaan in den vuenegen en manieren hiernaec volgende:

Ierst dat de voirs. Jacob Haecx gehouden zal syn tot laeffnisse van der Siele des vs. allyvingen in de Capelle van St. Antonis tot Oosthoven te doen celebreren dry sielmissen, ende tot dyn te betaelen alle de kerekenrechten, met oock de costen van de Vuytvaert des vs. allyvingen, in sulcker vuenegen als die gedaen en de gehouden is, ende daerenboven ten eynde als voor te doen hacken sesse loopen roggen om die by den voirs. Symon Ooms tot behoef van armen deser vryheyd gedistribueert ende vuytgedeyft te wordden daer en en alzoo hen goetduncken en gelieven zal. ende dat in plaetse van voetgeval.

« In reparatie van welke feiten en misdaden wij schepenen de voirs. de gevangene Condamneren van op het hoogste van den daghe gebracht te worden op gene gewoonlycke executie plaetse alhier om al-

Gezet by Mynheeren die Schepenen der stad en vryheyd Turnhout enz.

M

1682.
duysent guldens. De twee duysent guldens te betalen te nieuwaar den 30 November 1680 te augmenieren met gene somme van twee obliigate en in herkenntnisse van selve het honorair gheconsenteert op lieven te lioonen met achbedinghe van onsen recipro quon dienst en goede sorghe en genade die de selve II. II. aen desen Lande heeft ghehoff te gaen valdeiceren en Haere Hoocheyt te bedanken over de Is gheresolveert en goetghevonden Haere Hoocheyt heden op haer recommandatie van desen Lande en Vryheyt
tigh Hoocheyt onse genadighc Vrouwe geoffereert te augmenieren in consenteerde honorair van vier duysent guldens aen Haere doorlichc voorgaende propositie ofte het niet dienstich en waere het leste ghevooren de welke den heere hoort Schoutelh heeft voorghouden de hont.

Alle ghecommittierde der Vryheyd Turnhout en Lande van Turnhouters Schepenen voor Lille.
Corn. Proost respectie Schoutelh en Schepenen voor Gierle Jan Balleis nen voor Vosselaer en Beerse M. De Ruyter Jacob Van Hemeldonck en graeff Peeter Vanlaer en Jan Baelmerts Schoutelh, Srs en Schepene stadhouder en schepenen voor Mexpias M. Jan Vanlaer M. Haene voor Baerle-Hertoghe: M. Vernaeven M. Ryns, Jan Raes respectie Srs Jacobs respectie Srs en Schepenen voor Raeris, Van Gilse Srs Srs Borgmeester en Schepenen voor Poppel M. Baelmanns en Aimp Borgmeester voor Weelde M. Biemanns Jan Wynants en Peeter Caels voor Turnhout M. Lemmens Daniel Kelders respectie Schoutelh en raert Gynhaerts, Symon Hoeveraerts en Jan Sibs respectie Schepenen

stondt dese geschien hebende ziet dat ghy hiede die opbrenght oft by
voetvolck groetelyck tot ul schade. Hiermede dan zyt Godt deheerde-
volden Gheschreven vuyt Indhloven dezen xv dach der maand van Decembris

Uwen goeden vriendt

Louis de Roy;

H

Vergadering van 3 Mei 1681.

« Nopens het straten en vanghen van Vagabonden is bij provisie ge-
« resolvert dat wegens het Quartier (exemplis Rumpst en Boom) sal
« worde ghegeven tot uitvindighen van doncosten voor ieder vagabont die
« sal worden gevanghen en ter doot verwesen vyer hondert gulden en
« tot worden ghesesselt gebrandmecht ofte andersints corporelyck
« ghestraft hondert vyftich gulden en voor een barmhissement hondert
« gulden. »
« Ende dit alles tot datter in de volgende vergaderinghe sal worden
« ghemaect een naerder reglement. »

J

26 Februari 1681.

Op heden wesende den sessentwintichsten february XVIIe ende genen-
lachtich, soo is voor ons gecompareert ten Stadhuyse alhyer d'He ende
M Anthonius Vloers der reglen licentiaet den welcken aen ons onderge-
schreven schepende Acte van Commissie van weghens, haere Hoocheyt
de Herloginne Van Zimmereu als vrouwe ende Baronesse van Turnhout
de date 21e february 1681 onterteckent Maria ende ghesachteleert met
het waepen van Haere Hoocht in rooden wassche met eenen dobbelen

Stichte van parquement daer aen gheaffiggeert, met eede daar op ghe-
volchtsegint ende verleent aen den voorsijde Vloers als Schautelh, der
Stadt Vryheyt Lande ende Quartiere van Turnhout, ende voorders pro
ul in de navolgende commissie is nuytgedruckt, vuyt crachte van welcke
commissie en de Acte voors. heer Vloers genomen heeft de
actuele ende reele possessie gelijck wij schepenen ende secretaris on-
derges. den selven heer Vloers dezen voors. syn kennende mits desen
actum vs. Supra.

(Geleekent.) P. Cleymans, Jacop DebrooWER. — Geeraert Cuy-
laerts, Balhasar Mallans, Symon Hooveuaers, Jan Sibs, Ja-
cops Geeraert Loyx en Proost Stes.

K

27 July 1681.

Aen de geseitteerde der stadt Vryheyt ende Lande van Turnhout.
Aen de welcke den heere hooft Schoutelh heeft voorgehouden de
aenstaende reyse van Haere Hoocheyt ende Vmits men is Vseckert dat
Haere Hoocht alnoch sal Vhlyven tot den woensdag terscomende ende
dat in de deliberratie is genomen om II. II, met een honorair te her-
kennen ofte tot heste geconsenteert ende alnoch ontbekaal te augmen-
teren, soo hebben die gelijcke gecoliteerde daer op reces genomen tot
den dynsdach toecomende voor middach ten liden ure om daer op een
ieder syne resolutie inne te brenghen ende 't saemen alsdan haere aff-
scheyt van Haere Hoocheyt te nemen.

L

29 July 1681.

Op de volontaire vergaderinghe syn op den stadhuyse ghecompareert
den heere hooft-Schoutelh Peter Cleymans, Jacob De BrooWER, Gee-

Secretaris van Turnhout. Ic hebbe onthanghen uwen brief vuyt welke ic verstaen hebbe dat U meynighe is dat wy hier U borghers behouden inne de contributie van hoy en strooy de welke dat soe niet en is, maar wel darrhen hondert guldens dieghy liedensnoch schuldiz zyl van uwer dobbel contributie... ggeheven aen duytschen in assignatie daer om ter-

Q

Item de voirs. Jacob sal noch ghonden zyn te betalen doncosten die op de twee vergaderingen ter oirsake van deze gedaen zyn, ende dat allamen binnen den tyt van twee maanden nu naestvolgende, ende dezen behaltens sal noch de voir. Jacob betalen voor profitabile ende ander moetsindere de somme van ingegentlich soenghuldens, ende aender moetsindere de somme van ingegentlich soenghulden tot tyt en behoudelyck dat hy Jacob de selve sal moegen onderhouden tot tyt en wylen toe dat Merten Ooms der vs. Symons sone oudt sal wesen twintich jaeren, mits daer af betaelende alle jaeren hehoirlyck interesse jegens den penninck sessiene, Ende nyttelmin van zelve somme te doene goede verzekeringe van die te betalen als voirtogenden de voirs, onderdom van XX jaeren.

Ende om alle ocasen van discord en Hankere te verhindeue is geseght ende overdragen, dat de voirs. misdadige de presentie van vrienden van voirs alvigen zoe seer salmyden als moeglyck wesen sal, ende bezunder schouwen de vergaderingen en herbergen daer eenige van Aldne gedaen en vuytgesproken by den voirs. Kerstleden, ter presentie van voirs. partyen, mitsgaders ter manisse des stadshouders van schou- telh, en wysen van Ieronimus verschepps, Jan Pauwels, Pector Dierckx en Pector Canters schepenen der vryheyt van Turnhout alsoo als recht is. op den XIII July 1581.

Tot verzekering van de betaling der 92 soenguldens en den jaerlyck- schen interest 2 guldin 16 stuivers 1 oort onder verpande Merten Ooms Simons sone twee driesschen door inalcanderen gelagen in de Tichelryst- straf, by akte verleden voor schepenen van Turnhout den zelfden dag.

daer op een schavot aan-eenen staeck gegeesselt te worden tot den bloede, dat gedaen bannen de selve gevangene voor den tydt van twintig jaeren buyten deze stadt ende vryheyt mits gaeders uyt de provincie van Brabant, naer alvoorens daer toe becomen te hebben de authorisatie ende permissie van den Souvereynen raede van Brabant, tot dien belastende den heere aenre de selve permissie aldaer te ver- soeken, ende ingevolge dier ordonningen aan geaccuseerde ende gevan- gene van onophoudelyck dese stadt en vryheyt te ruymen ende de pro- vincie van Brabant binnen de dry dagen met verbot aen haer van aldaer- binnen den voirs. tyt van twintig jaeren weder te keeren op pene van swaerder lyfstraffe, de gevangene in het voirs. condemnende mitsga- ders in de costen van Justitie ter behoorelycke taxatie ende moderatie Aldus gesentencieert en de gepronuntieert in collegio Dominorum desen 17 Meert 1781.

